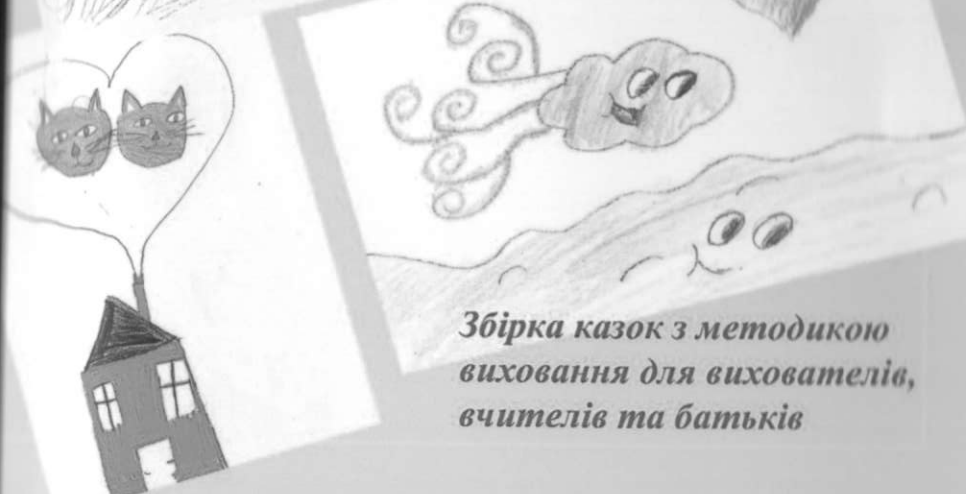
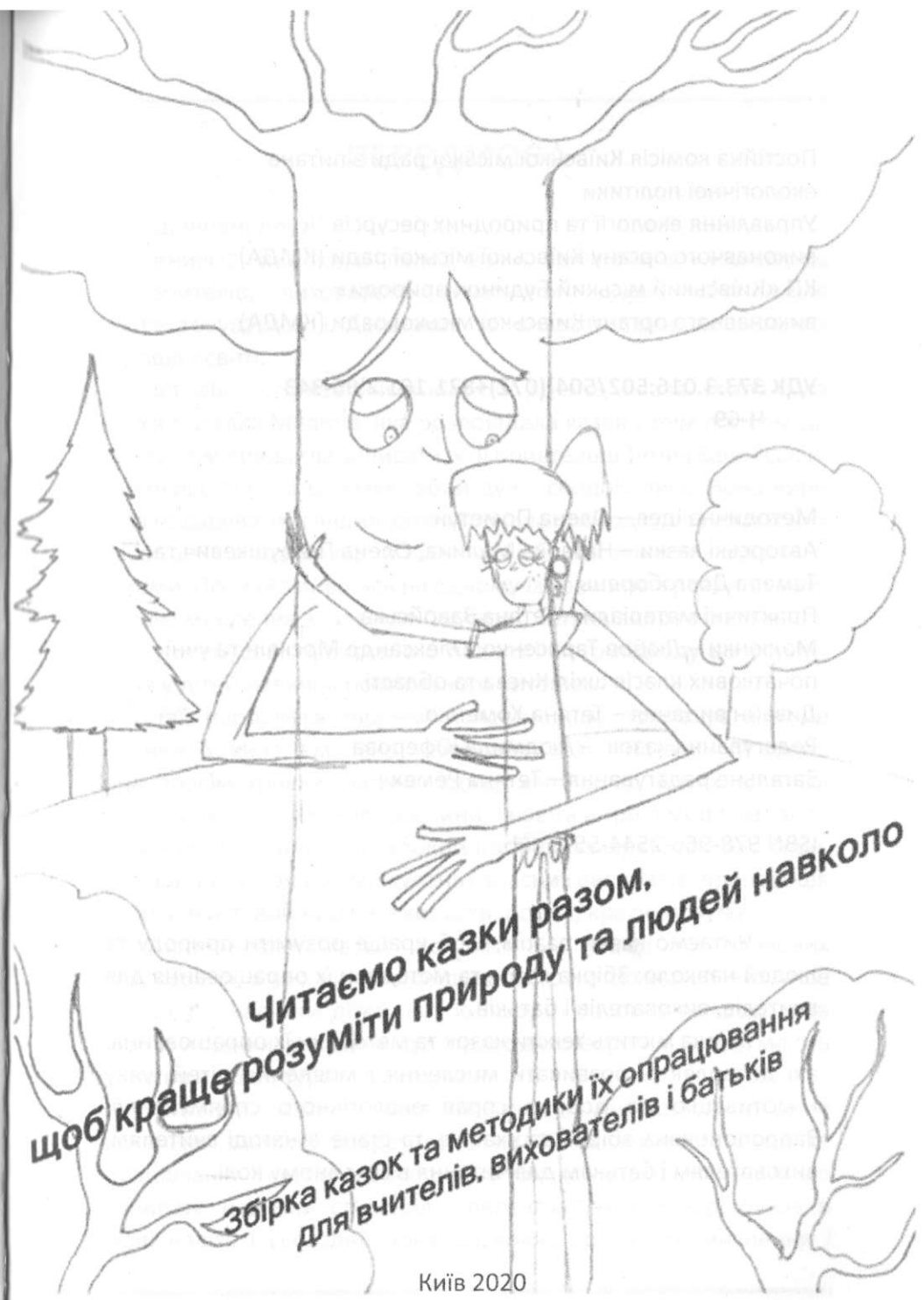

Читаємо казки разом,
щоб краще розуміти природу
та людей навколо

Збірка казок з методикою
виховання для вихователів,
вчителів та батьків

**Читаємо казки разом,
щоб краще розуміти природу та людей навколо**

**Збірка казок та методики їх опрацювання
для вчителів, вихователів і батьків**

Київ 2020

Постійна комісія Київської міської ради з питань екологічної політики
Управління екології та природних ресурсів
виконавчого органу Київської міської ради (КМДА)
КП «Київський міський Будинок природи»
виконавчого органу Київської міської ради (КМДА)

**УДК 373.3.016:502/504](072)+821.161.2'06-343
Ч-69**

Методична ідея – Олена Пометун
Авторські казки – Наталка Малина, Олена Петрушкевич та
Тамара Довгоборець
Практичні матеріали – Тетяна Завойська
Малюнки – Любов Тарасенко, Олександр Москвін та учні
початкових класів шкіл Києва та області
Дизайн видання – Тетяна Хоменко
Редагування казок – Людмила Юферова
Загальне редагування – Тетяна Ремех

ISBN 978-966-2544-55-8

Читаємо казки разом, щоб краще розуміти природу та людей навколо: Збірка казок та методики їх опрацювання для вчителів, вихователів і батьків.

Збірка містить тексти казок та методики їх опрацювання, які дозволяють розвивати мислення і мовлення дітей, уяву і мотивацію до добрих справ екологічного спрямування. Запропонована збірка зацікавить та стане в нагоді вчителям, вихователям і батькам для читання в сімейному колі.

ПЕРЕДМОВА

Шановні друзі!

Книжка, яка зараз перед вами призначена насамперед для вчителів, вихователів початкової школи, хоча може використовуватись і батьками та вихователями дошкільних закладів освіти.

Історія цієї невеличкої книжки досить цікава. Жила-була матуся Наталка Малина, яка розповідала казки своїм п'ятьом дітям, а потім вирішила записати їх. Її приятельці Тетяні Завойській, яка колись почула ці казки, вони дуже сподобались. Вона вирішила подарувати їх іншим дітям і почала проводити в початкових класах шкіл міста Києва та Київської області заняття – зустрічі з казками. Познайомившись на одному із тренінгів з розвитку критичного мислення з Оленою Пометун, Тетяна запросила її допомоги у розбудові ефективного педагогічного підходу до формування у дітей навичок осмисленого читання.

Так народився творчий колектив, що пропонує вам це видання. У книзі вміщено незвичайні казки Наталки Малини. Вони зовсім трішки магичні, адже, наприклад в них діляться своїми думками тварини, рослини, і навіть вітри, і море. Головне в них – це вдумливий і глибокий погляд казкарки навколо себе, запрошення читача до міркувань і власних висновків, пропозиція зробити життєвий вибір на користь добра, краси, розуму.

Пропоновані казки не містять пригод чи казкових перетворень, в них ви не знайдете гострого сюжету. У них інше завдання – навчити дітей життю поруч і разом з природою та іншими людьми, розуміти, що і природні створіння, і люди мають право на любов, турботу, розуміння.

Читання кожної казки подано у книжці як окреме навчальне заняття, розраховане на 40-45 хвилин. Методика опрацювання текстів спроектована таким чином, щоб не лише розвивати навички слухання і переказу, як це іноді буває в школі навіть і сьогодні. Вона дозволяє розвивати мислення і

мовлення учнів, уяву і мотивацію до добрих справ щодо природи і людей. Методика передбачає, що діти не лише почують певну інформацію, зокрема екологічного змісту, але й усвідомлять її, знайдуть в ній свій особистісний смисл.

В методиці занять використані два основних інструменти розвитку мислення дітей молодшого шкільного віку: запитання різного рівня та спеціальні стратегії розвитку критичного мислення.

Однак, якщо ви ще не навчились цієї технології, не хвилюйтесь у книжці ви знайдете детальний опис: що і як варто робити на кожному занятті. До казок подано матеріали із занять, проведених Тетяною Завойською. Сподіваємось, що вони переконують вас, наскільки талановиті діти, яких ви навчаєте. Вони відкриються вам, якщо і ви будете щирі, відкриті і тактовні на цих заняттях, пам'ятаючи, що неправильних відповідей не існує, є лише нещирі

Батьки можуть читати казки зі своїми дітьми й ставити їм рекомендовані запитання та завдання, що годяться для індивідуального виконання.

Наш досвід свідчить, що після таких занять наші учні набувають найважливіших навичок осмисленого читання:

- оцінювати вчинки героїв казки з різних позицій
- обґрунтовувати власну думку
- співставляти життя героїв казки зі своїм
- висловлювати власну позицію відносно почутого чи побаченого
- вільно висловлювати ідеї та самостійні судження.

Впевнені, що після проведення пропонованих занять ви зможете не лише підтвердити, а й доповнити цей перелік.

Успіхів вам!

Автори

ЗМІСТ

Читаємо казки Наталки Малини

1. Вишенька 6
2. Казка, нашептана вітром 14
3. Визволення лісу 21
4. Розмова з краплею води 27
5. Рекламна листівка 33
6. Компост 42
7. Вітер 49
8. Море 53
9. Сіролапка 59

Читаємо казку Олени Петрушкевич

10. Яйце курку не вчить 65

Читаємо в сімейному колі казку

Тамари Довгоборець

11. Не бійся, проте стережися 69

1. ЧИТАЄМО КАЗКУ «ВИШЕНЬКА»

Перед читанням казки запросіть дітей замислитися над тим, що кожна людина протягом життя багато разів постає перед вибором: зробити так, щоб було добре іншим навколо мене чи зробити так, як краще мені. З одного боку, можна послуговуватися питанням: *Який зиск я отримаю?*, а зіншого: *Яка користь від цього буде людям? Чи допоможу я іншим, зробивши саме так?* Роблячи той чи інший вибір, ми розмірковуємо: *Я ж можу незнати, що краще для інших, а от про себе мені все добре відомо.*

Зауважте, що не слід засуджувати людину за той чи інший її вибір, адже достеменно невідомо, що підштовхнуло її до нього. Часто-густо і збагнути не можна, де правильний вибір, а де – хибний. Однак завжди варто поміркувати про правильність чи неправильність вибору.

- *Запитайте дітей:*
- *Які рішення в житті ви приймаєте самостійно?*
- *Від чого залежить ваше рішення?*
- *Хто або що може вплинути на ваші рішення?*

Тепер попросіть дітей пригадати їхні повсякденні рішення й запитайте:

- *Щоб ви взяли із собою до школи чи на прогулянку до лісу – чіпси або морквину?*
- *Чому ви зробили саме такий вибір?*
- *Якщо вам запропонують взяти участь у прибиранні парку, розташованому неподалік вашого будинку, що визробите?*
- *Чому ви зробили саме такий вибір?*
- *Якщо ваш сусід по парті дістав на уроці телефон і грається ним, що ви зробите?*
- *Чому ви зробили саме такий вибір?*

Подякуйте дітям за відповіді й скажіть, що зараз ми читатимемо казку.

Запитайте їх:

- *Що таке казка?*
- *Що зазвичай трапляється у казках?*
- *Хто складає казки?*
- *Чим, на вашу думку, народна казка відрізняється від авторської?*
- *Хто такі письменники? Чому цих людей так називають?*

Зауважте (у разі потреби), що слово «письменник» походить від дієслова «писати». Давним-давно текстові твори справді писали «від руки». А от у ХХ столітті з розвитком науки й техніки умови письменницької праці змінилися. І хоча письменники набирали тексти на друкарській машинці, а пізніше – і на комп'ютері, слово «письменник» зберегло своє значення донині.

Запросіть дітей спершу послухати, як звертається до них казкарка Наталка Малина, яка подарувала їм цю казочку.

Передмова казкарки

Друже, подивись на світ, який оточує тебе, іншими очима. Все навколо – і живе, і неживе – розповідає свою історію. Не всі чують і розуміють ту чудернацьку мову. Утім є люди, які прислухаються до тих балачок, і записують їх, щоб передати дітям. Цих людей називають письменниками. Але навіть вони не змогли б перекласти почуте на людську мову без уяви. Гарна новина, що вона є в кожного. Тільки у когось уява маленька, немов мишка, а у когось безкрая, як небо. Розвивай її, і світ навколо заговорить зрозумілою тобі мовою.

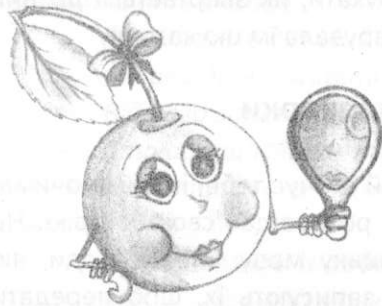
Скористайся своєю уявою, стань письменником, придумай кінцівку для моєї казки.

Твоя Наталка Малина

Ще раз наголосіть, що діти зараз перетворюються на письменників, слухають уважно й уявляють собі те, що відбувається. А наприкінці вони зможуть придумати власне закінчення казки.

ВИШЕНЬКА

Тато посадив вишню у садку. Минуло три роки, і нарешті деревце зацвіло по-справжньому. Це вже був не пустоцвіт, як торік. Завдяки бджілкам майже кожна квіточка мала перетворитися на ягідку. Ось почали осипатися пелюстки, і з-під них сором'язливо виглядали ще зелені вишеньки. Вони з великою цікавістю роздивлялися навколишній світ і знайомились одна з одною.

Йшов час, ягідки підростали. Були вони ну дуже схожі між собою. Одним словом, рідні сестри. Прокидаючись вранці, вишеньки вітались із сонцем і слухали розповіді деревця.

– Тільки те, що у вас все-редині, має значення, – повчало воно. – Ваша м'якоть – це тільки шубка для захисту кісточки, щоб вона розвивалась у теплі, і, коли прийде час, дала життя іншому дереву. Спокусіться якась пташка вашою солодкою м'якоттю, звільнить серцевинку і випустить її на землю. Там кісточка і проросте.

А ще деревце любило повторювати:

– Не бійтеся своєї долі. Ви послужите людям і побачите, як засвітяться дитячі очі, коли ви достигнете.

Одного ранку ягідки, як завжди, обговорювали своє майбутнє. І тут несподівано почувся голос однієї вишеньки, яка

вирізнялася з поміж інших сестер. Була вона значно більшою і вельми цим пишалася.

– Пхе, теж мені щаслива доля – бути з'їденою пташкою. А ще краще – варитись у варенні й тішити себе думкою, що ти приносиш комусь радість. Яка нісенітниця.

Всі ягідки стихли, вражені такими зухвалими словами. Жодна не знала, що відповісти.

– А як же можливість дати життя іншому дереву? – несміливо озвалась одна.

– Це ще не відомо, – відрізала наша «красуня». – Я вірю тільки в те, що бачу, – свою красу.

Деревце слухало і тільки сумно хитало вітами.

Вишеньки наливалися соком, і вже почали червоніти їхні шубки.

«Красуня», так вона себе подумки називала, і справді робилась дуже гарною і апетитною. Не минало й дня, щоб вона не базікала про свою винятковість:

– Ви тільки погляньте на мене. Ніхто не зрівняється зі мною в красі. На мене чекає інша доля!

– І яка ж це? – насмішкувато запитали її вишеньки. Вона таки добряче набридла сестрам своїм патяканням.

– По мене приїде принц на білому коні і забере мене у своє королівство, – пихато відповіла та.

Це було нечувано. Дехто з ягідок просто посміявся, а дехто повірив, що, можливо, так і станеться.

Ось уже достигли перші вишні на верхніх гілках. Вони ставали ласощами для пташок. Почали достигати і всі інші. Нижні ягідки обривали діти, і в їхніх очах була радість. І тільки зарозуміла красуня ховалася за листочками і чекала на свого принца. Одного дня прийшов тато з драбиною і обірвав решту вишень. Мама наварила з них варення, компоту, закрила для начинки на вареники і пиріжки, які так обожують діти.

І тільки найбільша і найгарніша вишенька залишилася на дереві, надійно захищена між листочками. Небезпека бути

з'їденою пташками ще лишалась, тому варто було виявляти обережність.

Принц усе не приїздив. Вишенька нудилася в очікуванні, але не полишала надії на щастя. І ось одного разу до неї підліз білий черв'ячок.

– Доброго ранку, прекрасна незнайомко, – шанобливо звернувся він. – Вам, мабуть, дуже самотньо тут? Не будете проти, якщо я приєднаюся?» «Нехай не принц, але який галантний. Справжній кавалер» – подумала ягідка, кивнувши головою.

Черв'як забрався в неї, і

Зупиніть читання і запросіть дітей одумати або намалювати закінчення казки самостійно.

Після закінчення роботи запропонуйте дітям представити свої варіанти завершення казки. Не коментуйте їхні відповіді, а лише дякуйте за них.

Далі запросіть дітей дослухати, як закінчує казку Наталка Малина.

Черв'як забрався в неї, і вона почала марніти. Відчувала, як він точить її зсередини, але нічого не могла вдіяти. Як тепер вона заздрила сестрам, які прислужилися людям. Вишенька вже не прикривалася листочками в надії, що її помітить якась пташка. Але було надто пізно. Напівгнила ягідка навряд чи могла когось зацікавити.

Так сумно закінчилася ця історія. Але постривайте! Це ще не кінець. Хоча шубка вишеньки й згнила, її кісточка збереглася. Колись вона впаде на землю і, можливо, проросте деревом.

Наталка Малина

Тепер запитайте дітей:

- Чи співпало ваше закінчення казки з тим, як її завершила казка?
- Чи закінчення казки вам більше зрозуміле/сподобалось: казка чи ваші друзі?
- На вашу думку, про що ця казка?
- Якою вишенькою ви б хотіли стати у своєму житті?
- Чому?

Логічним завершенням опрацювання казки може бути прочитання післямови-звернення казкаря до дітей.

Післямова казкаря

Я дуже тобі вдячна за вдумливе читання моєї казки «Вишенька». Я впевнена, що твоє закінчення надзвичайно цікаве. Твоя уява – точно не маленька немов мишка, а щонайменше – як велике озеро. Я впевнена, що ти зможеш стати письменником, перекладачем мови тварин, дерев і всього, що оточує нас, на людську мову. Але обов'язково ставати письменником – важливіше бути людиною, яка бачить красу нашого світу, природи і людей. Адже світ навколо нас є прекрасним для нас настільки, наскільки ми бачимо його таким. Зроби своє життя цікавим і захоплюючим, перетвори його на казку, де перемагає добро.

Твоя Наталка Малина

Якщо вважатимете слушним, на закінчення заняття наведіть слова відомого українського педагога В. Сухомлинського:

«Ти живеш серед людей. Не забувай, що кожний твій вчинок, кожне твоє бажання позначається на людях, які тебе оточують. Знай, що є межа між тим, що тобі хочеться, і тим, що можна. Перевіряй свої вчинки. Роби все так, щоб людям навколо тебе було добре».

Можна запропонувати учням роботу на кшталт домашньої:

- Розкажи малюку, який ще не вміє читати, казочку
- «Вишенька» у малюнках.
- *Поспостерігай за тим, як весною розквітне вишня, як достигнуть її ягідки. Можливо, ти помітиш красуню-вишеньку, що ховається під листочком в очікування свого принца. Це справжнє диво, свідком якого ти можеш стати. Запиши власні спостереження у свій щоденник-календар.*
- *Запроси друзів до театру казки. Гра у театрі допоможе вам розвинути пам'ять, правильне мовлення, збільшити словниковий запас.*
- *Прислухайся до всього, що тебе оточує. Можливо, ти створиш власну казку та познайомиш своїх друзів із нею.*

Те, що Ви зможете почути, якщо уважно слухатимете своїх учнів

Думки учнів 2 класу після читання казки

- Черв'як з'їв вишеньку. А як думаєш ти? Як себе вела вишенька? Погано чи нормально?
- Чи винувата вишенька в тому, що черв'як її з'їв???
- Черв'як почав їсти, я ж красуня. Хоч красуня – однак з'їм! Вишні для цього і ростуть.
- Шкода, що не послухала вишеньок. Інші вишеньки вирости в деревця – послухали дерево.
- Не збулася її мрія. Не варто було ховатись.
- Черв'як і вишенька подружились, багато говорили, постаріли. Через рік принц приїхав... але... вони були разом тільки рік...принц поїхав додому, а вишня згноїла – залишилась лиш кісточка.
- Черв'яка з'їла ворона, а кісточку виплюнула.

Хлопчик знайшов її та посадив, і через два-три роки виросте нове дерево.

- ... і почав її їсти. Краще було б приносити радість дітям, а не цьому черв'яку, який навіть не сказав дякую!
- Черв'як завітав до вишеньки, потім гусінь теж захотіла дружити з вишенькою. Гусінь із черв'яком посварилися, а потім помирилися. Черв'як знайшов свою сім'ю з вишенькою, а гусінь стала красиви метеликом.
- Чи винна вишенька, що черв'як її з'їв ???
- Черв'як підповз до Вишеньки і влюбився. Тоді привів її додому, вони поженилися. Народили черв'ячков, і у них була сім'я. Вони жили довго і щасливо.
- Шановна Вишенька я вже достатньо послухав вашої точки зору і вирішив показати, що буває з тими хто веде себе так як ви. Не можна вести себе так як ви. Кожна пихатість як і інше погане почуття буде покарано.
- ...через пару днів приїхав принц на білому коні, це була біла черешня...забрав червону черешню.
- ...чого ти мене їж, я думала що ти принц на білому коні. А в тебе хоч є Замок? А вишню з'їв і з неї виростло Велике дерево.
- черв'як заліз в кісточку і вишенька негарна стала. Дуже негарна. А із тих вишень вирости гарні дерева. І вишенька зрозуміла що не треба було хвалитися своєю красою.
- ...почав її їсти. Вона так і не дождалася свого принца. Вона почала плакати. Кісточка впала і через 3 роки виростло дуже гарне дерево. І вона казала всім ягідкам: ви всі гарні і дочекайтесь свого принца, він з вас приготує дуже смачне варення.
- ...почав її їсти. Ти покарана.
- ...вони стали друзями, остерігалися пташок
- ...захотів її з'їсти.. красуня обурилася, бо подумала що черв'як псує її красу і прогнала його. Черв'як показав усім своїм друзям, яка вишенька зухвала. І тоді ніхто до

неї не підходив, а красуня стала самотньою й не було з неї ніякої користі. Зів'яла красуня і ніхто про неї не пам'ятав.

- І тоді вона зрозуміла, що краще б вона принесла радість дітям, чим бути їжею для черв'яка.
- Тому діти не будьте упертими і не хизуйтеся.
- Тато черв'ячок вибачився за свого малого. Побачив маленькі очки вишні і йому стало її шкода. І він закопав її у землю, а сама вишня була рада, що її не з'їли, і шанобливо пішла у землю.
- Поки вона хохотала, він її з середини з'їдав. Проїшов один день і вишеньки не стало. Діти не треба багато фантазувати - небезпечно!
- Не треба хизуватись та думати, що хтось допоможе тобі в майбутньому. Твори своє майбутнє самі.

2. ЧИТАЄМО «КАЗКУ, НАШЕПТАНУ ВІТРОМ»

Перед читанням казки нагадайте дітям те, що ви з ними вже обговорювали, – не слід судити людей за їхній вибір. Зауважте, що однак трапляються випадки, коли хтось комусь завдав великої шкоди. Тоді безсумнівно такий вчинок має бути засуджений.

Запитайте дітей:

- *Чи є люди, яким надають правосудити? Хто ці люди? (Суддя – людина, яка вирішує долі людей, виносить рішення щодо їхньої винуватості або невинуватості)*
- *Чому ми комусь надаємо таке право? (Судді добре знають закони і мають спеціальну освіту)*
- *Коли і де таке право мають судді? (Лише в суді, під час судового засідання)*
- *Навіщо люди звертаються до суду? (Щоб відстояти або захистити свої інтереси і права)*
- *Хто в суді захищає тих, кого судять або тих, чиї*

інтереси порушені? (Захисники або адвокати)

- *Як ви думаєте, чому символом суду є терези (ваги)? (Терези (ваги) – давній символ миру і справедливості. На двох чашах терезів правосуддя зважують добро і зло, вину і невинуватість)*

Наголосіть, що діти сьогодні спробують себе в цікавій і важливій ролі – ролі адвокатів.

Зазначте, що в казці будуть герої із протилежними інтересами і, слухаючи уважно, діти мають обрати, яку сторону вони вважатимуть правою, а яку – винуватою, та кого вони захищатимуть як уявні адвокати.

Ще раз нагадайте, що прямо зараз, слухаючи казку Наталки Малини, діти перетворюються на адвокатів і уявляють собі терези, на яких зважуватимуть вчинки казкових героїв.

КАЗКА, НАШЕПТАНА ВІТРОМ

Втомлені велетні повернулися з роботи додому. Старший зібрав усі мішки, які вони принесли з собою, і поніс їх у скарбницю. Молодший, як завжди, подався на кухню готувати на всіх вечерю. У скарбниці старший з братів повільно розв'язав усі мішки,

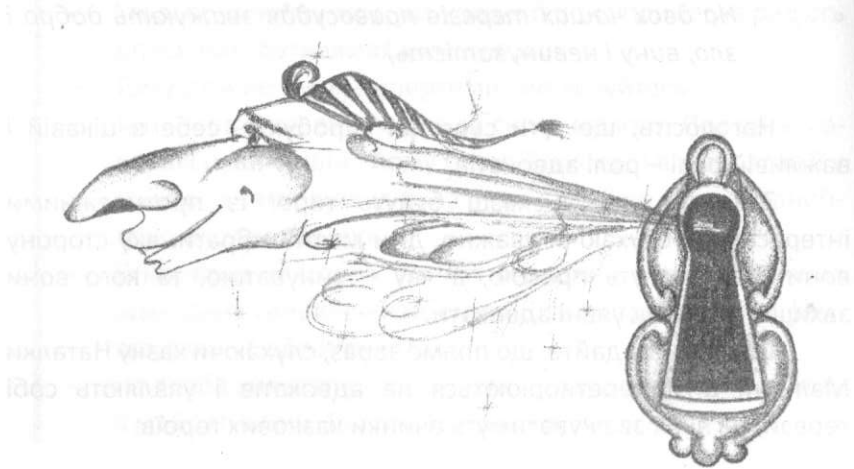
повідмикав величезні скрині, які там стояли, і почав висипати в них усе, що вдалося сьогодні видобути. Дійшовши до скрині зі сріблом, велетень голосно зойкнув: вона була порожня.

– Браття, нас знову обікрали! - закричав найстарший брат.

Після цих слів зчинилися страшенний переполох і біганина.

Брати-велетні обшукали все своє помешкання, сподіваючись, що злодії ще не встигли втекти, обдивилися всі свої пастки. Знову – нічого. Злодюжки вкотре не залишили жодних слідів.

А злодії тим часом летіли додому, несучи крадене срібло.

Вони сміялись, уявляючи собі, як лютують велетні. «Яка користь у скарбах, захованих у скринях?» – розмірковували вони. «Хто ж вони?» – запитаєте ви. Ну, звичайно, вітри. Хто б ще зміг безперешкодно пробратися у дім, не пошкодивши замків. Як ви знаєте, кожен замок має невеличкий отвір, куди вставляється ключ. Ось через нього і прослизали злодюжки, легко виносячи срібний пісок тим же шляхом.

Вітри поспішали, швидко долаючи відстань від Місяця до Землі. Хоча вся ніч була попереду, на них чекало багато роботи. Їм було конче потрібно встигнути посипати весь сніг срібним піском до світанку. Вітри носились над землею, розвіваючи срібло. Упоравшись, вони присіли на найвищій горі і чекали на схід сонця.

¹ Скнари – жадібні багатії

Слова, виділені в тексті, можуть бути незнайомі дітям. Читаючи казки, на них варто зупинитись і запитати дітей про їх значення. Якщо ніхто з дітей не зможе пояснити те чи інше слово, слід дати просте доступне його визначення

Ось і перші промені світла обережно ковзнули по снігу, неначе боячись розтопити його, але вони ще не були достатньо теплими для цього. Всі знають, що взимку сонце світить, та не гріє. Потім промені стали сміливішими. Вони торкалися снігу тут і там і, нарешті, освітили весь сніжний килим. На мить промені застигли, зачаровані, засліплені блиском срібла. Сліпучо-сріблястий сніг переливався на сонці і вражав своєю красою.

Задоволені своїми зусиллями, вітри ще хвилинку помилувалися неперевершеним краєвидом і полетіли – на них чекали безліч справ.

Цю історію нашептав мені вітер. Того дня він ненароком залетів у капюшон моєї куртки. Я була не проти, щоб він трішки перепочив там, а йому дуже кортіло поговорити зі мною. Вітер скрутився калачиком, щоб поміститись у капюшоні, і почав розповідати. Я не відразу повірила цій історії, хоча він і переконував мене, що все це – істинна правда. Потім якось вийшла на вулицю в сонячний зимовий день, глянула на сніг, який блищав на сонці, і таки повірила. Він справді переливався сріблом. Чи вірити вам – вирішуйте самі.

Наталка Малина

Після читання запитайте дітей:

- Які дві групи героїв протистоять одна одній у казці?
- Хто з героїв казки міг би звернутись до судді із обвинуваченням щодо іншої сторони?
- У чому можна було звинуватити цю сторону?

Запропонуйте дітям уявити, що вони – адвокати однієї із сторін у спорі велетнів і вітрів. Нехай вони прямо зараз поміркують та пояснять, чому варто захистити ту чи іншу сторону. Скажіть, що ви виконуватимете роль «судді» й вислухаєте «адвокатів» обох сторін.

Надайте по черзі слово дітям за бажанням для захисту велетнів чи вітрів. Наполягайте на поясненні ними власної позиції. Після цього запитайте:

— Чи є з-поміж вас ті, хто змінив свою думку під час обговорення? Якщо так, то чому?

Тепер попросіть дітей пригадати, як вони захищали велетнів, а як – вітрів, та зобразити це малюнком. Запропонуйте їм намалювати терези з двома чашами: нехай на одну вони покладуть все на користь велетнів, на іншу – вітрів, та визначать, куди схиляється чаша. Якщо виникне потреба, намалюйте на дошці або аркуші схематичні ваги і поясніть, як має виглядати малюнок. Зауважте, що діти мають поставитись до рішення дуже зважено й врахувати навіть те, що раніше не спадало їм на думку.

Запросіть дітей на загальне коло представити свої малюнки. У разі потреби поясніть дітям, що насправді це складне завдання – визначити, хто правий, а хто винуватий у цій казці.

Наприкінці запитайте дітей:

— Якими, на вашу думку, могли б бути головні герої казки, щоб викликати наше захоплення і схвалення?

Логічним завершенням опрацювання казки може бути прочитання післямови-звернення казкарки до дітей.

Післямова казкарки

Насправді, це важке завдання – визначити, хто правий, а хто винен у цій казці.

Вітри, хоч і викликають симпатію, все ж вчинили злочин, незважаючи на те, що хотіли зробити добру справу – прикрасити сніг. Будь-який суд визнав би їх винними і став би на бік велетнів, які видобували свої скарби важкою працею.

А тепер уважніше подивімось на велетнів-скнар. Яку ко-

ристь приносять їхні праця і скарби? Що хорошого можна про них сказати, крім того, що вони – трудівники? Здається, нічого.

То якими мали б бути головні герої казки, щоб викликати наше захоплення і схвалення?

Мені дуже приємно, що, врешті-решт, всі ви зійшлися на тому, що велетні повинні були не тільки видобути скарби, а й поділитися ними, зробити щось хороше для всіх. Ну а вітри замість того, щоб красти, мали б просто попросити срібло у велетнів, домовитися з ними.

Яку б професію ви не обрали б у майбутньому, пам'ятайте: від кожного з вас залежить, яким буде наш світ. Кожен з вас може змінити його на краще. Кожна ваша добра справа схилить терези в бік добра. Тож гарно вчіться, ставайте успішними і робіть добрі справи. Тоді ви станете нашими героями, гідними поваги і захоплення.

Твоя Наталка Малина

Запропонуйте дітям завдання на кшталт домашнього:

— Удома запросіть батьків, інших членів родини прочитати казку, намалювати терези, ухвалити й обґрунтувати своє рішення.

Те, що Ви зможете почути, якщо уважно слухатимете своїх учнів

Думки учнів з класу після читання казки

- Я вважаю, що велетні-скнари праві. Бо вони забрали собі лише свої речі, які видобули самі.
- Велетні-скнари праві, тому що вони просто не знали, хто краде і для чого він це робить. Вітер міг би попросити чемно, а не красти чужі речі ітуд.
- Велетні-скнари праві, бо нічого поганого не робили. Вони не крали нічого. А вітри вкрали коштовності. І для

допомогти їм через запитання:

- Що означає «визволити»?
- Від кого слід визволяти ліс?
- Хто міг захопити ліс?
- Як виглядають «загарбники»?

Поверніться до зображення кошика і коротко, не коментуючи, запишіть ідеї дітей (навіть якщо вони помилкові) у верхній його частині. Далі в ході уроку (заняття) ці розрізнені в свідомості дитини факти або думки, проблеми або поняття можуть скластися в логічні ланцюжки.

Далі запросіть дітей послухати казку та визначити, чи співпали їхні думки та ідеї з авторськими.

ВИЗВОЛЕННЯ ЛІСУ

Ой, яка ж довга і холодна ця зима. Але це ніскільки не лякало насінинку. Вона спокійнесенько собі спала, тихенько посопуючи. Їй і її сестричкам не страшні жодні морози і хуртовини. Земля, немов дбайлива мати, надійно оберігала їх від холоду, а сніг слугував їм за ковдрочку.

А ось і весна прийшла. Від її веселої усмішки сонячні промені стали теплішими і сміливішими.

Вони проникали у кожную шпаринку, проходили крізь землю, і лоскотали насінинку, яка все ще міцно спала. «Просинайся. Просинайся. Вже час тобі вставати», – шепотіли промінчики.

Як же важко було насінинці прокинутися. Вона так довго спала, що всі боки собі відлежала. Насінинка покректала трошки, спробувала обережно поворухнутися. Навколо неї охкали її сестрички. Насінинка розсміялась, бо щось залоскотало її

зсередини. Нарешті з неї з'явився молоденький паросток. Він перелякано озирався довкола. «Нічого не бійся, – заспокоїла вона його, – торуй свій шлях до сонця.»

«Давай, малий, поквапся, – підбадьорив його і дощовий черв'як, який нещодавно прокинувся. – Я зі своїми друзями допоможу тобі, прорію тунелі, щоб земля стала пухкішою.»

Тут і там юні паростки влаштовували перегони, проштовхуючись один поперед одного нагору до світла.

Ось виткнулася перша травинка. Її радість від зустрічі з сонцем швидко змінилася на здивування. Куди не глянь, лежали пластикові пляшки, пакети та інше сміття, яке мало вигляд абсолютно недоречний у весняному лісі.

– Що ви тут робите? Тут вам не місце, – обурилася травинка.

– Я не винна. Я сама не хочу тут бути, – виправдовувалась пляшка з-під кока-коли.

– Приблуди. Геть із лісу! – вимагав пролісок, який тільки-но розпустився.

– Я би з радістю, але як? Я не маю ніг, – відповіла обгортка з-під морозива. – Мене принесли сюди і викинули.

– Це якась змова проти лісу, а ви ворожі агенти, брудні найманці. Ви хочете захопити наш ліс. Це неоголошена війна. Ми вже задихаємось від бруду і сміття, – не вгамовувався пролісок.

Рослини галасували, сміття знічено мовчало. І невідомо, чим би все скінчилося, якби не почув цю сварку хлопчик Орест. Він належав до Пласту, де з поміж іншого навчали розуміти мову лісу.

“Хлопці, підтягуйтеся, потрібна ваша допомога, – телефонував Орест своїм друзям з екологічного гуртка, **пластунам² та регбістам³**. – Чекаю вас за півгодини.”

“Треба оголосити сміттю бій і визволити ліс”, – переконував він товаришів, коли всі зібрались. – Ви зі мною?”

Що потім почалось. Діти кликали батьків, телефонували знайомим, дзвонили у двері сусідам і навіть запрошували випадкових перехожих на підмогу. У призначений день зібралось море людей з мішками для сміття. Бій почався. Сміття здавалось, не чинячи опору, втомлене від постійних звинувачень лісових мешканців.

Коли люди пішли, чистий ліс полегшено зітхнув і вдихнув на повні груди.

Наталка Малина

Обговоріть з дітьми:

- Чи співпали ваші ідеї, зібрані в кошику, з авторськими?
- Що було для вас неочікуваним?
- Як ви розумієте слова авторки: «чистий ліс полегшено зітхнув і вдихнув на повні груди»?
- Які думки, почуття викликала у вас ця казка?

Об'єднайте дітей в пари (малі групи) і запропонуйте їм виконати завдання:

- *Визначить, що ви можете робити, щоб ліс «вільно дихав»?*
- *Складіть список таких дій або зобразіть це малюнком.*

Запропонуйте кільком парам (групам) представити результати роботи.

Завершить читання післямовою – зверненням казки до дітей.

² Пластун – учасник гуртка «Пласт», що сприяє всебічному патріотичному самовихованню української молоді на засадах християнської моралі.

³ Регбіст-учасник спортивної команди гри з м'ячем овальної форми.

Післямова казки

А ще ліс приховує одну таємницю. Достатньо просто знайти гриби чи ягоди, складніше побачити пташку, ще важче помітити лісового звіра. Але чи знаєте ви, що у лісі живуть ще й чарівні мешканці. Це Гармонія, Мир і Спокій. Але вони полохливі істоти і не підійдуть до абикого. Марно намагатись зловити їх, вони – невловимі і невидимі. Коли їм хтось сподобається, то вони самі підходять ближче, і тоді людина почуває себе щасливою. Один невірний порух – і вони тікають геть. Якщо хочете відчувати їхню присутність, поважайте ліс і все живе, що мешкає у ньому. Тоді Гармонія, Мир і Спокій будуть вашими постійними супутниками у лісі.

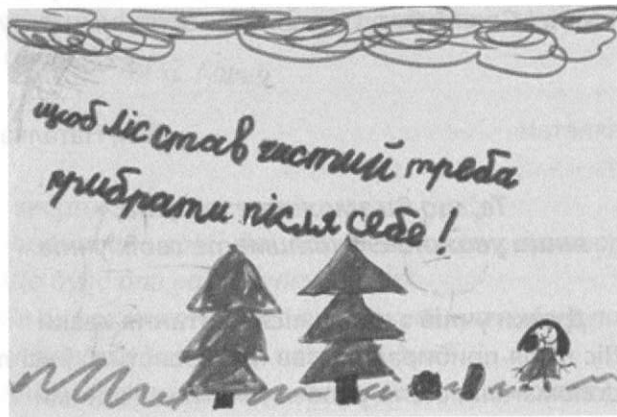
Твоя Наталка Малина

***Те, що Ви зможете почути,
якщо уважно слухатимете своїх учнів***

Думки учнів 2 класу після читання казки

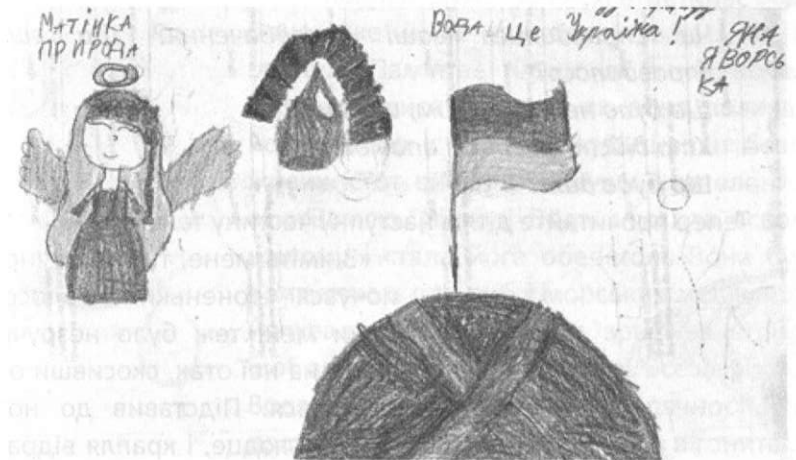
- Ліс після прибирання став наче золотим, і всі люди, які допомагали, стали у своєму житті успішними.
- Друзі, не засмічуйте ліс, бо ви знищуєте житло тварин і повітря, засмічуєте екологію. Не засмічуйте ліс, бо ви знищуєте самі себе.
- Ліс – це жива природа, і їй теж треба жити і дихати.
- Сміття в лісі збиратимуть і перероблятимуть. До прибирання ліс смердить, після – пахне.
- Ліс – це природа.
- Поважайте ліс!
- Треба викидати правильно сміття у сміттярку.
- Ті, хто кидає сміття, нехай самі й прибирають.
- Якщо хочеш, щоб твій рідний край був чистим, ніхто це

- за тебе не зробить! Кидай в потрібний для сміття в бак!
- Якщо ви у лісі, у парку то треба підняти сміття. Тому що якщо всі люди будуть викидати сміття не в урну то наша країна Україна перетвориться в смітник.
 - Охорона лісу! Відправляємо сміття на переробку!
 - У лісі потрібна охорона, встановити знаки, смітники, стати президентом України.
 - Не смітити доглядати за лісом. Після пікніку прибирати.
 - Комп'ютерну гру: війна сміттю у лісі.
 - Поставити смітники, найняти прибиральниць.

4. ЧИТАЄМО КАЗКУ «РОЗМОВА З КРАПЛЕЮ ВОДИ»

Почніть заняття з обговорення з дітьми назви казки «Розмова з краплею води»:

- Чому твір так називається?
- Якви думаєте, що може відбутися у казці з такою назвою? (Хтось із дітей спробує пов'язати свої припущення з іншими творами авторки, хтось проведе аналогію з фольклорними текстами, а хтось – з подіями із свого життя)
- Із чого, на вашу думку, почнеться казка?

Вислухавши відповіді дітей, прочитайте текст казки до першої зупинки.

РОЗМОВА З КРАПЛЕЮ ВОДИ

Йшов, як здавалося, звичайнісінький собі дощ. Я сидів і спокійно читав книжку, аж раптом мою увагу відвернув наполегливий стукіт у двері. Виглянув на ганок - нікого. І тут мені на ніс впала велика крапля води. Я скосив очі й подивився на

неї. Це була дуже дивна крапля. Вона не розтеклася, а застигла дивовижною сферою на моєму носі.

Зупиніться і попросіть дітей пригадати їхні припущення й визначити, чи справдилися вони.

Запитайте їх:

- Чи справдилися ваші передбачення? Що саме справдилося?
- Що було неочікуваним, цікавим?
- Хто дійсно є героєм оповідання?
- Що буде далі?

Тепер прочитайте дітям наступну частину тексту:

«Зніміть мене, тут незручно», – почувся тоненький голосок. Оскільки мені теж було незручно дивитися на неї отак, скосивши очі, я послухався. Підставив до носа маленьке блюдце, і крапля відразу скотилася в нього.

Тепер я міг добре її роздивитися. На краплині можна було розгледіти личко. Воно всміхнулось і урочисто промовило:

Я посланець Її Величності Води. Ти маєш вислухати мене і передати це послання людству.

– Чому Ви обрали саме мене?

– А ти знаєш ще когось, хто розмовляв би з краплею? – здивовано запитала вона.

- Мабуть, ні.
- Тоді слухай уважно і не перебивай.

Знову зупиніться і запитайте дітей:

- Чи справдилися ваші передбачення?
- Що відбулося в дійсності? (Тут діти обов'язково

мусять переказати зміст уривку близько до тексту)

- Що, на вашу думку, буде далі? Чому ви так думаєте?
- Про що розкаже хлопчикові краплина?

Вислухавши дітей, прочитайте наступну частину тексту:

Колись дуже давно з'явилася Вода.

Вона вже й не пригадує, коли і як це сталося. Пам'ятає тільки, як в ній почало зароджуватися життя, і як вона колихала його, немов у колисці. Врешті-решт безліч живих істот вийшло на сушу і заповнило всю Землю. Відтоді Вода служила всьому живому і стала його оберегом. Вона була прихистком для риб і морських мешканців, напувала людей і тварин, зрошувала поля, щоб вони давали гарні врожаї. Все це робила Вода і не шукала слави чи вдячності. Але поступово все змінилось. Люди в гонитві за

грошима і комфортним життям засмічують Воду. Бруд, як ракова пухлина, розповзається по ній. Її Величність дуже хвора і вже не може виконувати свої обов'язки. Чим далі розповсюджується забруднення, тим більше хворіє людство, вимирають цілі види рослин і тварин. Коли зникне остання чиста краплина води на планеті, поступово зникне і людство. Передай це всім, ще не пізно все змінити. Бережіть Воду, від неї залежить ваше життя.

Після цих слів крапля сумно зітхнула і мовила:

- А тепер полий мною свою улюблену квітку у вазоні, – я виконала свою місію⁴.

Я обережно зробив, що просила мене крапля. І задумався: що ж мені робити далі з цим посланням? Чи повірять мені люди?

Знову зупиніться і запитайте дітей:

- Чи справдилися ваші передбачення?
- Що відбулося в дійсності? (Діти мусять переказати

⁴ Місія – головне призначення когось/чогось, відповідальна роль, яку визначає (надає собі) організація чи ставить перед собою людина.

зміст уривку близько до тексту)

- Що, на вашу думку, буде далі?
- Що зробить хлопчик? Чому ви так думаєте?

Далі прочитайте наступну частину тексту:

Увесь наступний тиждень я марно намагався знайти хоч одного дорослого, хто сприйняв би мою історію серйозно. Першою була, звичайно, мама. Після моєї розповіді вона поцілувала мене у чоло і сказала: «Яка в тебе багата уява, ти, напевно, станеш письменником.» Потім була розмова з улюбленим учителем математики. Він поплескав мене по плечу, підморгнув і сказав: «Дякую за довіру. Я передам це послання, кому потрібно». Але по його очах я бачив, що він мені не повірив.

Залишалося спробувати тільки одне – звернутися до **Президента**⁵, щоб він попросив людей не забруднювати Воду. Я написав йому листа, розповівши про прохання краплини. Почекавши з місяць на відповідь, я зрозумів, що її не буде. Мене знову **проігнорували**⁶.

Зупиніться і запитайте дітей:

- Чи справдились ваші передбачення? Що було неочікуваним?
- Чи знайде герой когось, хто його вислухає?
- Що зробили б ви на його місці?
- Чим закінчиться казка?

Вислухавши відповіді дітей, прочитайте закінчення казки:

– Напишу оповідання для дітей, – вирішив я. Діти – це майбутнє людства. Якщо вони повірять, то врятують людство, коли стануть дорослими.

Наталка Малина

Завершивши читання, запитайте дітей:

- Чи справдились ваші передбачення щодо закінчення

⁵ Президент – глава держави, найвища посадова особа в державі, обирається громадянами держави.

⁶ Ігнорувати – нехтувати, легковажити

казки?

- Чому хлопчик вирішив зробити так?
- Чого він очікує від дітей?
- Чому важливо дбайливо ставитися до води?
- Що ми можемо зробити, щоб зменшити забруднення води? (Не забруднювати водойми сміттям; не викидати отруйні речовини, наприклад, батарейки чи залишки фарби)
- А чи потрібно зберігати чистоту води вдома? Чому? (Тому що вода протікає через стоки і знов повертається до крану)
- Як можна це робити? (Не виливати бруд, хімічні речовини у стоки, мити посуд засобами з натуральних речовин, а не хімічними засобами)
- Як можна витратити менше чистої води протягом дня? (Закривати кран, коли вода не потрібна; коли чистиш зуби, то робити на кранітоненьку цівку; приймати душ замість ванни).

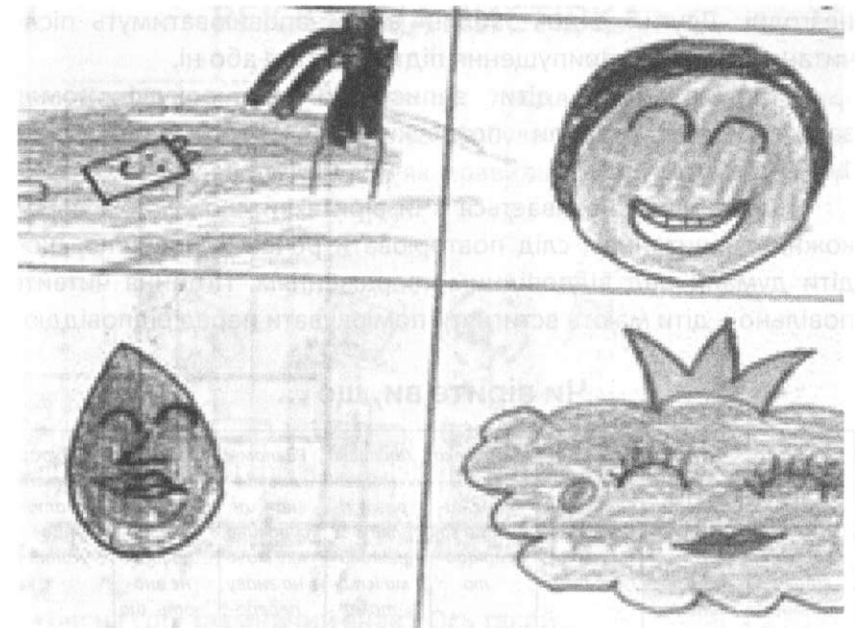
Запросіть дітей записати (намалювати) те, як кожний із них особисто хотів би тепер допомогти зберігати воду. Запропонуйте їм представити свої думки та малюнки на загальне коло. Запросіть дітей спробувати виконати свої обіцянки щодо води в повсякденному житті.

Те, що Ви зможете почути, якщо уважно слухатимете своїх учнів

Думки учнів з класу після читання казки

- Щоб усі люди прибирали за собою та вчили цього своїх дітей, щоб у світі були чи стірічки, моря, океанита щоб у всьому світі була чистота.

- Я хочу, щоб усі зберігали воду й дотримувалися чистоти води!
- Вода потрібна нам для життя. Вода – це життя. Бережіть природу!
- Я хочу, щоб : 1) усі викидали сміття у смітник; 2) берегли природу; 3) дотримувались правил природи; 4) берегли джерела.
- Люди! Бережіть озера, океани, моря, річки, ліси.
- Щоб зберегти воду, потрібно не засмічувати озера. Вода – це частина нашого тіла, вона потрібна нам для життя. Якщо ми забруднюватимемо воду, то ми хворітимемо. Бережіть воду!
- Якби не було води в озерах, океанах і морях, ми б не жили. Людей без води не було б, Батьківщини не було б. І безводне було б життя, гарних квіток, дерев.
- Треба не забувати природу – вона нас зробила, ми її частинка.
 - Та ми люди – найрозумніші створіння. Дотримуйтесь екології. Кидаймо сміття в смітник.
 - Вода – це цінне природне явище. Воду треба оберігати.
 - Я хочу, щоб всі не смітили на природі та прибирали за собою, бо природа помре від сміття. І щоб не смітили в океани, річки, моря.
 - Я вважаю, що я збережу чисту воду, тому що не буду смітити, буду розказувати друзям, що смітити не можна ні в домі, ні на вулиці. Я буду зберігати природу і матінку воду, бережіть воду!
 - Вода-вода допоможи мені! Вода-вода, дай мені пити! Щоб добре було, не хворів я. Ми найкращі в світі!
 - Продовжуєш життя, краще тебе нема.

5. ЧИТАЄМО КАЗКУ «РЕКЛАМНА ЛИСТІВКА»

Перед читанням казки запитайте дітей:

- Чи знаєте ви, що таке рекламна листівка?
- Де ви бачили рекламні листівки?
- Навіщо їх роздають людям?

Далі повідомте, що ми читатимемо казку, яка називається «Рекламна листівка» Така листівка буде її головною героїнею.

Скажіть дітям, що зараз ви б хотіли, щоб вони відповіли на кілька запитань як вони думають.

Діти можуть фіксувати свої відповіді у наведеній нижче таблиці (таблицю вивісіть на дошці або розкладіть на парті перед кожною дитиною).

Читайте послідовно наведені запитання. Діти індивідуально мають ставити в першому рядку під номером запитання або «+» (плюс), якщо згодні з твердженням, або «-» (мінус), якщо

незгодні. Другий рядок таблиці вони заповнюватимуть після читання, коли їхні припущення підтвердяться або ні.

Можна, щоб діти записували на аркуші номер запитання та ставили позначки біля нього, наприклад: 1+; 2+; 3 – і т.д.

Ця таблиця називається «Чи вірите ви, що...». Тож перед кожним запитанням слід повторювати речення повністю, щоб діти думали над відповідним твердженням. Питання читайте повільно – діти мають встигнути поміркувати перед відповіддю.

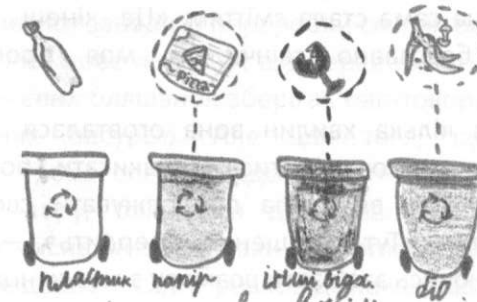
Чи вірите ви, що ...

На рекламній листівці можуть стояти таємничі знаки?	Люди зберігають рекламні листівки після прочитання	Люди викидають листівки у сміттязарку	Листівка може пережити за своєю долю	Листівка може розмовляти з неживими істотами	Рекламні листівка – це сировина, яку можна знову переробити	Сміття на планеті так багато, що люди не знають, що з ним робити	Відходи можуть мати нове життя
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.

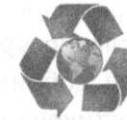
Після того, як діти зафіксують свої відповіді в таблиці, попросіть їх уважно послухати казку та з'ясувати, чи співпали їхні відповіді з думками казкарки.

РЕКЛАМНА ЛИСТІВКА

Все почалося з рекламних листівок про збереження довкілля⁷. Їх було дуже багато. На них була покладена надважлива місія – роз'яснювати людям, як правильно сортувати сміття. А виглядали вони ось так:

І мали на собі таємничий знак⁸. Ось такий

Того дня волонтери⁹ стояли на розі вулиць та у торгових центрах і роздавали листівки направо і наліво. Більшість людей охоче брали їх у руки, читали, ховали у сумки, щоб прочитати своїм дітям, а деякі... просто викидали.

Я не знаю достеменно, як склалася доля кожної листівки. Особисто мені відомо тільки про шлях однієї з них - тієї, що викинули. Ось її історія.

⁷ довкілля – оточення, навколишній світ, усі живі та неживі об'єкти, що природно існують на Землі або в деякій її частині.

⁸ таємничий знак – екологічне маркування, Знак у вигляді трикутника із трьох стрілок, що означають замкнений цикл (створення – застосування – утилізація), указує, що дане впакування придатне для наступної переробки.

⁹ Волонтери – люди, які здійснюють соціально корисну діяльність, не маючи з цього матеріального зиску.

Коли листівка опинилась у сміттевій урни, її обуренню не було меж. «Як могли люди так жорстоко вчинити зі мною?» – не розуміла вона. Листівка очікувала, що її передаватимуть із рук у руки, як щось надзвичайно цінне, а потім прикріплять десь удома на видноті - на холодильнику, наприклад. Лежачи серед недоїдених гамбургерів, сосисок у тісті, порожніх пластикових пляшок, алюмінієвих банок з-під напоїв, вона сама стала сміттям. «Це кінець, – подумала листівка. Так безславно скінчилася моя **просвітниця**¹⁰ діяльність.

Та вже за кілька хвилин вона оговталася, вирішивши, що не варто так легко здаватися і розкисати, бо була дуже відповідальною. Тож вирішила продовжувати свою виховну роботу навіть тут. «Тут страшенно смердить», – зауважила листівка, намагаючись зав'язати розмову з мешканцями урни.

– Але вони, напевно, зовсім очманіли від того смороду, бо ніхто їй не відповів. Почекавши хвилину, листівка спробувала ще раз:

– Вітаю мешканців цієї славної урни! Доброго дня вам усім!

– Цей день ти називаєш добрим? Ти, напевне, глузуєш з нас? – нарешті відповіла пластикова пляшка. – Поглянь на нас, тільки вчора ми всі були корисними і потрібними, а сьогодні ми – сміття і непотріб.

– А ось тут ви помиляєтесь, шановна, – відповіла листівка. – Ми – не сміття, а сировина, яку можна переробити. Повірте мені, скоро все зміниться. Подивіться на мій зелений знак – це знак безсмертя. Він говорить про те, що ми житимемо вічно, безкінечно даючи життя іншим речам.

– Жити вічно? – не йняла віри пластикова пляшка. – А чи не перегрілася ти на сонці, сестрице?

– Нічого не знаєш, а ще й насміхаєшся. Послухай краще, –

¹⁰ **Просвітництво** – діяльність, заснована на ідеях розумності й справедливості, до несення цих ідей до широкого кола людей.

ображено відрізала листівка. – А чи знаєте ви, що на Землі сила-силенна сміття? Спершу його вивозили на звалища, але сміття все прибувало і прибувало. Врешті-решт його стало так багато, що люди почали побоюватися, що сміття покриє всю планету. Тоді вони побудували сміттєспалювальні заводи, але і цього було недостатньо. До того ж говорять, що дим, який утворюється при спаленні відходів, шкідливий для людей і тварин. Тому почали з'являтися заводи із переробки сміття. Вони дають таким бідакам, як ми, нове життя. А ще переробка пластику, паперу, скла, алюмінієвих бляшанок зберігає багатокорисних **копалін**¹¹ та природних ресурсів. Але для того, щоб переробити сміття, його треба спершу відсортувати: пляшки до пляшок, папір до паперу, бляшанки до бляшанок, скло до скла.

Славнозвісна листівка-таки домоглася свого – брати та сестри по нещастю після її розповіді пожвавішали і загорілися бажанням поспілкуватися.

Першою почала пластикова пляшка, і тепер її слова були просякнуті глибокою повагою до вченої і всезнаючої листівки:

– Вельмишановна пані, а чи не знаєте ви, що очікує мене в наступному перевтіленні?

– Звичайно, знаю, – гордо відповіла листівка. – З таких, як ви, спочатку зроблять гранули, а потім... потім ви зможете стати чим завгодно: знову пляшкою, пластиковим стільцем або столом, одягом, прикрасою і навіть іграшкою.

– Пластикова пляшка втішилась і помітно повеселішала.

– А як щодо мене? – несміливо запитала алюмінієва бляшанка.

– О, ви дуже цінна сировина. Вас можна переробляти нескінченну кількість разів. З вас вийде чудова нова банка або будь-яка алюмінієва дециця, а якщо зібрати 670 ваших сестриць, ви можете перетворитися на велосипед.

¹¹ **Корисні копаліни** – природні мінеральні речовини, які люди використовують у господарстві безпосередньо або після попередньої обробки.

— Після цих слів сміттєве товариство з повагою подивилось на бляшанку, а та аж зашарілася від такої кількості уваги.

— А що ж станеться зі мною?— озвалася сором'язлива скляна пляшка.

— Ваших родичів відсортують за кольорами, і ви знову станете пляшкою або вас використають у виробництві будівельних матеріалів. Переробка скла збереже багато таких природних ресурсів, як пісок і вапно.

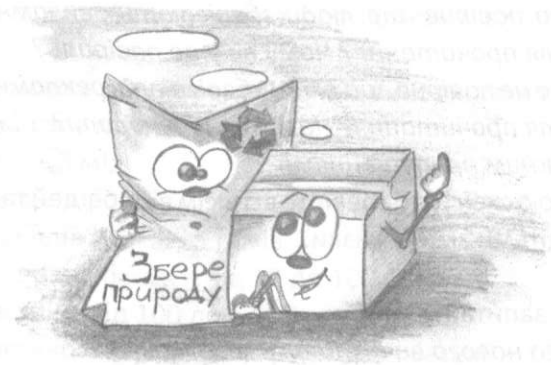
— А що ж буде з вами? — запитали листівку.

— Я знову стану папером, можливо, листівкою, яка знатиме все про переробку і сортування відходів і розповідатиме про це усім людям. Тільки так ми зможемо зберегти багато корисних копалин і врятувати дерева, які виробляють кисень. Якщо переробити тонну макулатури, можна зберегти 17 дерев. Знаєте, я ще й досі пам'ятаю, як колись була частинкою дерева.

— Я теж пам'ятаю, — десь збоку озвалася картонна коробка. — Мої спогади не дуже чіткі, як з якогось далекого сну. Але я пригадую, як була височенним деревом, верховіттям торкалася неба, і вітер загравав зі мною і куйовдив моє листя. В мені було дупло, в якому жила родина білок. Я так тішилась, коли маленькі білченята бігали по стовбуру, лоскочучи мене своїми лапками. То було щасливе життя. Потім у лісі з'явилися люди і зрубали мене та багато інших дерев. Я тільки встигла прошепеліти білкам: «Тікайте, мої рідні. Рятуйте своє життя.» Бідолашні втратили свій

затишний дім. Як ви думаєте, вони знайшли собі іншу оселю? Я дуже хвилююсь за них.

Листівка пригорнулася до картонної коробки, неначе хотіла обійняти її, і прошепотіла: «Не сумуй. Мої сестри розкажуть людям, що робити, щоб подбати про Землю і вберегти дерева від вирубування. Все буде гаразд».

Мешканці урни слухали листівку, затамувавши подих. «Невже це правда?» — думали вони. Але листівка говорила так переконливо, що вони, нарешті, повірили їй. Кожен почав уявляти, на що перетвориться у наступному житті. Майбуття вже не здавалось їм таким похмурим, попереду жевріла надія.

Натака Малина

Після завершення читання зверніться до попередніх відповідей дітей і запросіть їх поставити позначки у другому рядку таблиці відповідно до змісту прочитаного.

Обговоріть результати роботи дітей за такою схемою:

- Хто повірив, що на рекламній листівці можуть стояти таємничі знаки? Чому ви так подумали?
- Хто не повірив, що на рекламній листівці можуть

стояти таємничі знаки? Чому ви не повірили?

- Що про це пише казка? Що означає насправді такий знак? Де, крім листівки, ми можемо його побачити?
- Хто повірив, що люди зберігають рекламні листівки після прочитання? Чому ви у це повірили?
- Хто не повірив, що люди зберігають рекламні листівки після прочитання? Чому ви не повірили?... і так далі за кожним припущенням.

За такою схемою перевірте всі вісім відповідей та одночасно засвоєння дітьми змісту казки.

Потім запитайте дітей:

- Чого нового ви дізнались із казки?
- Про що насправді хотіла розповісти нам через свою героїню Наталка Малина? Підтвердить це прикладами з тексту. Нагадайте дітям цифри, наведені казкаркою в тексті.

Додайте інші цифри стосовно зберігання природних багатств:

- 1 т макулатури зберігає від вирубування 17 дерев;
- 1 т пластику економить 750 кілограм нафти;
- 1 т склабою економить 300 кг кальцинованої соди та 1250 кг первинних матеріалів для шихти¹².

Далі обговоріть із дітьми такі запитання:

- Чи важливо сортувати сміття перед тим, як викидати? Чому?
- Чи робите ви це вдома або в школі? (Може діти збирають макулатуру чи пластик, відносять використані батарейки до спеціального контейнеру)
- Що треба робити, щоб зменшити кількість сміття на планеті?

¹² Шихта – суміш матеріалів (руди, шлаку, коксу, вугілля і т.ін.) у певному співвідношенні, щоїх переробляють на металургійних або хімічних заводах. Наприклад, при спіканні шихти в металургійній печі з руди виплавляють чистий метал.

На завершення заняття запропонуйте дітям у парах (малих групах) придумати власний слоган (коротке закличне речення), який привертав би увагу кожної людини до проблеми сміття. Обговоріть з дітьми, де можна розмістити / використати цей слоган.

Додатково в обговорення можна використати такі дані: Час розкладу сміття у ґрунті:

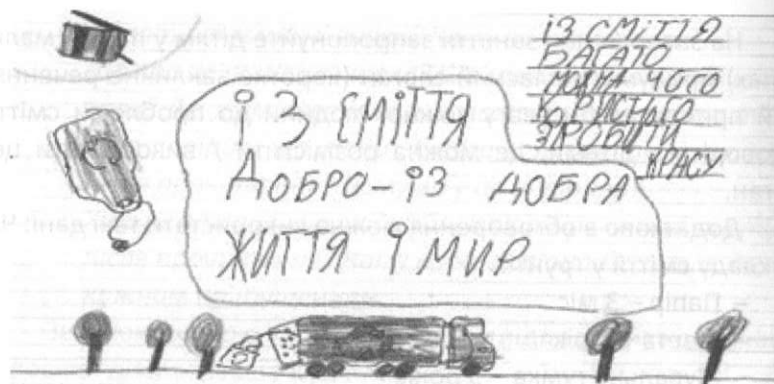
- Папір – 3 міс
- Газета – 1 рік
- Жувальна гумка – 5 років
- Консервна банка – від 10 до 100 років
- Пластик – від 100 до 1 000 років
- Пластикові картки (телефонні, банківські) – 1 000 років
- Скло – 4 000 років
- Шкірка від фруктів – 6 міс

Обговорення цієї інформації підсилить увагу дітей до проблем сортування сміття і впливу засмічення на їхнє власне життя та майбутнє.

Те, що Ви зможете почути, якщо уважно слухатимете своїх учнів

Думки учнів 2 класу після читання казки

- Із сміття – добро, із добра – життя і мир! Із сміття багато можна чого зробити корисного – зробити красу.
- Бережи свою планету від сміття!
- Можна переробити речі, а не викидати на сміття!
- Увага!!! Реклама! Здавайте батарейки мені за номером 07331...187... Лайф. Якщо не маєте телефону, кладіть в алюмінієву пляшку зі знаком переробки.
- Я б сміття викидала в грубу. Можна виготовити із сміття якусь поробку.
- Можна переробити речі, а не викидати на смітники!

6. ЧИТАЄМО КАЗКУ «КОМПОСТ»

На початку заняття запитайте дітей:

- Від чого залежить здоров'я людини? (Від багатьох чинників, зокрема й від харчування)

Зауважте, що харчування – це необхідна умова нашого життя. Без їжі людина не може жити. З їжею ми отримуємо речовини, необхідні для роботи мозку, серця, легенів та інших органів. Їжа забезпечує наш організм енергією, яка міститься в продуктах харчування. Тож наша їжа має бути поживною й мати достатню кількість вітамінів.

Запитайте дітей:

- А якщо до інших живих організмів навколо нас – чи потрібна їжа рослинам?
- Що рослини споживають подібно тому, як людина споживає їжу?
- Чи спостерігали ви, що одні й ті самі рослини можуть рости краще або гірше?
- Від чого це залежить?

- Чому на одному ґрунті рослини ростуть краще, ніж на іншому?
- Як господарі можуть зробити землю для рослин більш поживною і корисною?
- Чи знаєте ви, що таке компост?

Зазвичай діти неможуть відповісти на останні два запитання або дають неповні чи неточні відповіді. Зазначте, що точніші відповіді на ці запитання ми спробуємо знайти в казці Наталки Малини, яка так і називається – «Компост».

Далі запросіть дітей послухати початок казки і визначити, хто є її героями.

КОМПОСТ

Сталося це навесні. Подружжя з міста тільки-но придбала в селі хату з гарною ділянкою землі. Вперше у житті посадили город, але не підживили землю, це й стало причиною сварок між **городиною**¹³.

Городина росла так швидко і потребувала так багато поживних речовин, що земля вже не мала вдосталь їжі для вічно голодних рослин. До того ж вони постійно сварилися між собою, звинувачуючи одне одного в тому, що хтось їсть більше за інших.

Зробіть паузу і запитайте дітей:

- Хто є героями казки?
- Зростання якої городини вам доводилось бачити у своєму житті?

Відповіді дітей можна фіксувати на дошці.

Запропонуйте дітям послухати казку далі й визначити, чому сварились овочі нагороді.

- Діти, заспокойтеся. Я всіх вас люблю однаково і всіх

¹³Городина – городні плоди та зелень, які є продуктами харчування (капуста, огірки, морква та ін.); овочі.

годуу однаково, – намагалася втихомирити їх земля.

– Ага, он кабачки як швидко ростуть, вже цвіт випустили, не інакше як знайшли щось поживне і їдять собі тихенько, ні з ким не діляться, – обурювалися буряки. – А ми ледь животіємо тут.

– Нічого на нас наговорювати. Ми – просто не такі ліниві як ви, стараємося, пнемося із усіх сил. А ви тільки сидите в землі і оббріхуєте всіх, – захищалися кабачки.

– Ну добре, добре, – примирливо бурмотіли буряки. – Але подивіться на картоплю – он яка вимахала. Ось хто точно об'їдає нас всіх.

– Та вже годі вам нести дурниці, – не втерпіла цибуля, яка була посаджена ще з осені і знала більше за інших. Ви на картоплю не рівняйтеся. Вас скільки не підгодовуй, такими не станете, не та у вас порода.

Буряки, нарешті, заспокоїлися. А горда картопля, знаючи собі ціну, не встрявала в розмову і трималася осторонь.

Зупиніться і запитайте дітей:

- Чи з'ясували ви, які овочі росли на городі?
- Чому сварились овочі?
- Що не вистачало землі, щоб прогодувати рослини?
- Якої допомоги потребувала земля?

Зазначте, що під час читання наступної частини діти мають визначити:

- Чому з роками земля потребувала все більшої допомоги?
- Що означає вислів «бідна земля»?
- Чому земля не любила мінеральні добрива?

Земля все бідкалася, як прогодувати сотні своїх дітей, і потайки мріяла про компост. Щовесни люди сіяли зелень, моркву, буряки, садили огірки, помідори, картоплю і багато іншої корисної всячини. Не те, щоб земля була проти. Звичайно, ні. Вона з радістю приймала кожен насінинку у своє лоно. Але городина

була ой яка примхлива, і земля потребувала більше поживних речовин. А то бувало, не підживлять її люди весною, а потім бідкаються: «Бідна тут земля. Нічого тут не хоче рости». Тоді землі хотілося зауважити людям: «А ви подумали про те, чим я маю все це годувати?».

Частенько люди посипали її мінеральними **добривами**¹⁴ для кращого росту рослин, але земля страшенно не любила їх. Вони забруднювали і руйнували її родючий шар – **гумус**¹⁵. А ще мінеральні добрива слугували їжею тільки для рослин, а землі треба було ще годувати безліч **мікроорганізмів**¹⁶, які її населяли. Саме ці малесенькі істоти працювали над тим, щоб відновлювався гумус.

Знову зупиніться й запропонуйте дітям відповісти на запитання, поставлені перед цією частиною тексту. Після обговорення запитайте дітей:

- Які поживні речовини, на вашу думку, хотіла отримати земля?

Зауважте, що зараз ми маємо дізнатись, що таке компост, звідки його можна взяти і чому він дуже корисний для землі. Зазначте, що ці запитання ми обговоримо після прочитання наступної частини казки.

– Мені б **компосту**¹⁷! В ньому є стільки поживних речовин, що його вистачило б і вам, і черв'ячкам, і бактеріям, які живуть в мені. – нарешті сказала вона.

– А що воно таке отой компост і де його взяти? – в один голос запитали буряки, морква і кабачки.

¹⁴Штучні (мінеральні) добрива – вироби однієї з галузей хімічної промисловості, що містять поживні елементи, потрібні для сільського господарства.

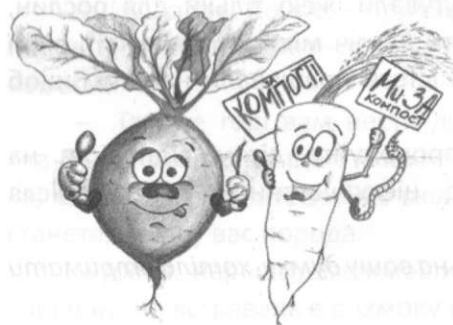
¹⁵Гумус – перегній (лат. humus – «земля», «ґрунт») – органічна частина ґрунту, що утворюється в результаті розкладу рослинних і тваринних решток і продуктів життєдіяльності організмів – гуміфікації.

¹⁶Мікроорганізми – мікроскопічні організми, занадто маленькі, щоб бути видимими неозброєним оком. Їх вивчає наука мікробіологія.

¹⁷Компост – органічні добрива, утворені внаслідок розкладання органічних речовин мікроорганізмами.

— Є таке місце в садку. Там і готують цей **делікатес**¹⁸. Туди зносяться опале листя, гілки, бур'яни, рештки всіляких рослин, овочів, фруктів і їжі, все це пересипається землею, поливається час від часу водою. Проходить якихось півроку, ця маса перегниває — і компост готовий. Нічого смачнішого і кориснішого в цілому світі не знайти. Люди називають це **органічним добривом**¹⁹.

— Хо-че-мо ком-пос-ту!!! — в один голос загуділа вся городина.

— Хоч би трішки цієї смакоти спробувати, хоч би на один ко-рінчик, — голосніше за всіх причитували огірки.

— От завелися! Біда мені з вами, — мовила земля.

— Вона вже була не рада, що обмовилася про компост і не знала, як тепер вгамувати своїх дітей.

— Не галасуйте ви, щось придумаємо, — нарешті сказала вона.

Рослини притихли, а земля стала думати-гадати, як городину нагодувати. Вже вечоріло, а їй нічого не спало на думку, хоч як вона не старалась. «Дасть Бог світ, дасть і совіт», — нарешті вирішила земля і поринула у тривожний сон.

Зробіть зупинку і обговоріть із дітьми відповіді на попередні запитання. Попросіть їх подумати:

— *Як земля може отримати компост?*

Скажіть, що з наступної (останньої) частини казки їм слід дізнатись, як земля домовилася з господарями і що з цього вийшло. Прочитайте цю частину.

¹⁸ Делікатес — вишукана страва, смаколик.

¹⁹ Органічні речовини — речовини, що виникли з живої речовини або продуктів їх життєдіяльності.

Зранку господарі вийшли просапати грядки.

— Погано росте городина, — бідкалась господиня. — Казала я тобі, що спершу треба підживити землю, — дорікнула вона чоловікові.

— Та хто ж його знав, що так нічого рости не буде, — почесав він потилицю. Не знаю, що й робити тепер.

Тут земля як стрепенеться, як крикне своїм дітям:

— А ну мерщій кричіть всі разом, що нам потрібен компост, може почують вас.

— Рослини тільки того й чекали й почали скандувати:

— Компосту! Компосту! Компосту! — кричали так голосно, мало не похрипли.

Нарешті господар почав роззиратися довкола, неначе почув щось, і сказав:

— А може не пізно ще компостом підживити? Он в саду його ще колишній господар заготував. Попідкидаю його під рослини, поллю гарно, то поживні речовини і попадуть у землю.

Так і зробили. Огірки, морква, буряки та помідори раділи, немов справжні діти, яких пригостили смаколиками. Дякували та обіцяли господарям:

— Та ми тепер для вас так ростимемо, такі врожаї даватимемо!

Тепер городина була задоволена, в землі було достатньо поживних речовин, щоб рости і приносити гарні врожаї. На городі, нарешті, запанував мир і спокій. Буде у господарів і огірків багато, і помідорів, і кабачків, і ще усякої смачної та корисної всячини.

Наталка Малина

Обговоріть із дітьми:

— *Що таке компост?*

— *Як його приготувати?*

— *Чому він є корисним для землі та рослин?*

— *Яка їжа, на вашу думку, буде кориснішою для людини*

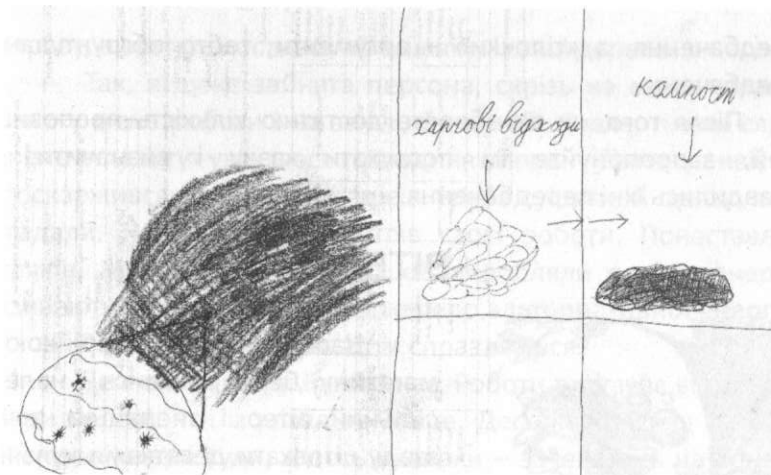
– та, яка росла на мінеральних чи на органічних добривах? (В обох випадках рослини підживлюються, наприклад, азотом. Але вносити мінеральні добрива в землю мають добре освічені люди, правильно розраховуючи дозування. А у випадку користування компостом передозування неможливе)

- Чому виготовлення компосту допомагає боротись із сміттям?
- Як можна використати органічні відходи кожної сім'ї? А чи можливо це робити в місті?
- На завершення заняття запитайте дітей:
- Що нового ви дізналися з цієї казки?
- Чи було це корисно для вас? Чому?
- Запропонуйте дітям роботу на кшталт домашньої:
- Удома розкажіть своїм батькам, дорослим членам родини про компостування харчових відходів.
- Знайдіть разом інформацію про те, як приготувати в домашніх умовах компост, яким ви потім підживите і домашні рослини, і дерева, що ростуть біля вашого будинку.

Те, що Ви зможете почути, якщо уважно слухатимете своїх учнів

Думки учнів 2 класу після читання казки

- Відходи + вода + ґрунт + насіння = компост.
- Цікаво: харчові відходи = компост.
- Мені сподобалось, що рослини перестали сваритися й поїли компосту.
- Я радий за господарів – вони такі хазяйновиті.

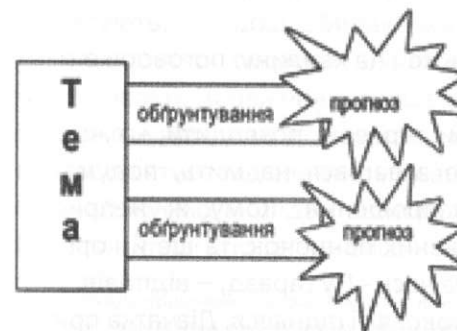
7. ЧИТАЄМО КАЗКУ «ВІТЕР»

Починаючи заняття, зауважте, що сьогодні ми читатимемо казку Наталки Малини, яка називається «Вітер». Запропонуйте дітям спробувати передбачити, про що може розповідати ця казка.

Для того, щоб заохотити дітей передбачати, можна скористатися методом «дерево передбачень».

Поясніть дітям, що всі передбачення ми занотуємо як листочки на дереві. А для того, щоб листя трималось, потрібні гілки, які пов'язують листя і стовбур. Для нас гілка – це обґрунтування кожного передбачення, що відповідає на запитання «Чому ти так думаєш?».

Накресліть на дошці «дерево», де тема – «стовбур дерева», «листочки» –

передбачення, а «гілочки» – аргументи, тобто обґрунтування передбачень.

Після того, як ви зберете достатню кількість пропозицій дітей, запропонуйте їм послухати казку і визначити, чи справдились їхні передбачення.

ВІТЕР

Настуня йшла з Марійкою із магазину. Де не візьмись – налетів сильний вітер і зненацька почав ззаду штовхати десятками кулачків у спину.

– Не штовхайся, вітре, – попросила сміливіша старша Настуня, – так нечемно.

– Швидше, швидше йдіть. Не гайте часу. Стільки справ чекає на вас.

– Що тобі до нас? Лети собі.

– Так ви на моєму шляху. Ви затримуєте мене.

– Облети нас і не чіпляйся.

– Не можу. Така вже у мене вдача. Мушу все на своєму шляху приводити у рух. Людей і тварин підганяю, дерева колихаю, воду здійсмаю хвилями.

– Ой, як цікаво. Зупинись хоч на хвилину, поговори з нами. Розкажи про своє життя.

– Ніколи мені тут з вами теревені розводити, – вже хотів сердито відповісти вітер, але завагався на мить, подумавши, що нечасто отримує такі запрошення. Кому ж неприємно побути у товаристві таких чарівних панночок. Та ще й короткий перепочинок давно вже був на часі. – Ну гаразд, – відповів.

Вітер вщух так само раптово, як і піднявся. Дівчатка присіли

на траву, а він примостився на нижній гілочці дерева.

– Так, я дуже зайнята персона, скрізь на мене чекають. Повно у мене роботи і на землі, й на небі. Буває, тільки сядеш перепочити, а тут уже якась господиня випрану білизну вивісила, – поскаржився вітер. – Що вдієш, треба сушити. А ще що люди вигадали. Неначе мало у вітрів своєї роботи. Понаставляли вітряків. Мусимо крутити їх, щоб виробляли електроенергію. Називають це якимось дивно – джерело **альтернативної енергії**²⁰.

– Як же ти один з усім цим справляєшся?

– Де мені одному. Багато нас. Роботи вистачає всім. Треба хмари переганяти із місця на місце. Десь конче дощ потрібен – женемо хмари туди, а десь навпаки – зачекались на сонечко – тоді розчищаємо небо. А в саду в нас скільки роботи! Навесні треба обтрусити дерева від цвіту. Влітку, коли спекотно, обвівати рослини, наче віялом. У спеку всі благають, щоб хоч би невеличкий вітерець повіяв, освіжив їх. Достигають плоди на деревах – знову нам робота. Мусимо обтрусувати. Восени повинні звільнити дерева від старого листя.

А як же буревії, ті, що дерева з коренем виривають, дахи будинків зривають? – поцікавилась Настуня.

– Є й такі, – гірко зітхнув вітер. Сором на весь наш рід. Бува, розгнівається якийсь, що багато роботи йому загадають, і починає бешкетувати. Поки ми його заспокоїмо і сплутаємо, встигає шкоди наробити. Забалакався я з вами, дівчата. Мушу летіти. За мене мою роботу ніхто не зробить. Гляньте, он хмари бешкетують, на дощ збираються. Вони, як по одній, то такі сумирні, а коли сходини влаштовують, тут уже чекай від них якоїсь пакості. Пережену їх в інше місце, щоб ви спокійно додому дійшли і не намокли. Хоч ви і не з цукру й від води не розтанете, але прогулятися під сонечком значно приємніше.

– Дякуємо, – ледве встигли промовити дівчатка, як вітер зірвався з гілки і полетів у височінь.

²⁰ Джерело альтернативної енергії – будь-яке джерело енергії (енергія сонця, вітру, морів, річок та ін.), альтернативне викопному паливу, яке є менш шкідливим для природи.

Немовби досвідчений пастух, зібрав хмари докупи і погнав, як отару, кудись далеко. Та ще й такий жартівник. Отак, поганяючи їх, встигає перетворювати безформні хмаринки то на слона, то на літака, то на черепаха.

Довго отак стояли дівчатка, дивлячись угору, дивуючись вітровій майстерності.

–А й правда, Марійко, – озвалася нарешті Настя, – поквапимось і ми. Мама давно вже на нас чекає. Прийдемо і запропонуємо їй нашу допомогу. Станемо працюючими, як вітер.

Наталка Малина

Після читання тексту запропонуйте дітям визначити:

- Які ваші передбачення справдилися?
- Що було для вас у казці неочікуваним? А що несподіваним?

Обговоривши передбачення, запитайте дітей:

- Яку роботу виконують вітри для людей?
- Яка з цих робіт, на вашу думку, є найважливішою? Чому?
- Чому потрібно відмовлятися від використання електричної енергії, яку виробляють, спалюючи природний газ, вугілля чи нафту?

Для ілюстрації шкідливості видобутку електричної енергії на ТЕЦ можна показати дітям відповідні світлини чи малюнки. Варто зазначити, що виробництво електроенергії – складний і довготривалий процес, у ході якого основні природні ресурси,

використовуються при виробленні енергії, не відновлюються. Тоді як використання енергії вітру – це абсолютно безкоштовний дарунок природи. І сьогодні люди навчилися добувати й споживати її. Бажано це теж проілюструвати світлиною чи картинкою – зображенням вітрової електростанції.

За наявності часу можна запропонувати дітям подумати, чому такі електростанції мають переваги перед тими, які працюють на викопному паливі.

Завершуючи заняття, зазначте, що будь-які електростанції ніколи не забезпечать потребу людського суспільства в електричній енергії, якщо ми не навчимося економно її використовувати. І це є завданням кожного з нас у повсякденному житті.

Запропонуйте дітям роботу на кшталт домашньої:

- Удома разом із дорослими членами родини складіть правила економії електроенергії.
- Придумайте разом і намалюйте спеціальний знак, який нагадуватиме всім членам родини про те, що необхідно вимикати світло. Розташуйте ці малюнки біля вимикачів, електроприладів тощо.

8. ЧИТАЄМО КАЗКУ «МОРЕ»

На початку заняття скажіть, що сьогодні ми читатимемо ще одну казку Наталки Малини. Як завжди, в ній будуть незвичайні герої, наділені почуттями і переживаннями. А ще в ній зустрінатимуться такі слова: море, самотність, хлопчик, сум, мама (напишіть ці слова на дошці чи аркуші паперу).

Далі запропонуєте дітям у парах/трійках придумати свою розповідь, яка б поєднувала ці слова. Після 2–3 хвилин запросіть дітей переказати ці розповіді. Вислухайте 5–6 варіантів їх. Запропонуйте дітям запам'ятати свої варіанти, щоб потім порівняти з тим, що розповіла казка.

МОРЕ

Воно було старе як світ, але в душі залишалося примхливою дитиною. Багато хто думав, що знав його, але всі помилялися. Було море незбагненне і мінливе, а ще дуже самотнє.

Єдиними його друзями, якщо їх можна було так назвати, були вітри. Але хіба могли такі гульвіси бути друзями? Награвшись дознемоги з його хвилями, здійнявши піну, скаламутивши воду біля берега, вони летіли на пошуки нових розваг. А море залишалося на самоті. Були ще чайки. Вони ширяли над водою в пошуках їжі, але їм було байдуже до моря, чайок цікавила тільки риба.

Море страждало від самотності і мріяло про справжніх друзів.

Тисячі людей приїжджало до нього щоліта, шукаючи відпочинку. Спершу море щиро раділо їм, сподіваючись потоваришувати з кимось. Але після коротких відпусток люди їхали геть. Годі було мріяти, що йому вдасться знайти справжніх друзів.

Зазвичай море було лагідне. Всіх, хто заходив у нього, воно обіймало, колихало на хвилях і шепотіло: «Залишся зі мною, залишся зі мною. Тут тільки ти і я. Нам буде добре вдвох». І море справді починало вірити, що так і буде, забуваючи, що людина не може перебувати у воді довго. Гарних плавців море любило найбільше. Вони запливали так далеко, що йому вже здавалось, що люди вирішили зостатися. Море просто обожнювало такі хвилини. Але врешті-решт, і найкращі плавці поверталися на берег. Море нудьгувало.

Одного дня все змінилося. Увечері до моря прийшов хлопчик. Він не був схожий на відпочивальника. Хлопчик довго сидів на березі біля самісінької води. Море обережно підбиралося до нього хвилями. І коли хвиля підкрадалася зовсім близько, хлопчик простягав руку і занурював її у воду, неначе вітався з морем. Таке рукостискання було нове для моря. Це було

немов запрошення товаришувати. Хлопчик іще трохи посидів і пішов геть, а море розхвилювалося. Воно ще довго не спало тієї ночі, перекочуючи свої хвилі.

Хлопчик почав приходити щовечора. Він займав своє місце біля води і дивився на море. Воно було надзвичайно раде бачити дитину, але від хлопчика віяло таким сумом, що той передавався морю, доходив до самого його **єства**²¹. Якимсь незбагненим чином морю було приємно розділяти сум із своїм новим другом.

Якось море без слів запросило хлопчика скупнутися у своїх хвилях. Той мовчки прийняв запрошення, повільно роздягнувся і увійшов у воду. Море ніжно підтримувало його і намагалось як могло вимити із нього хоч частинку смутку.

Одного вечора до хлопчика, який сидів на своєму звичному місці, підійшла жінка і присіла поруч. Він напружився і трохи відсів від неї.

²¹Єство – суть, ядро, корінь

«Я знаю, тобі дуже тяжко після смерті батька, – промовила вона. – Мені також страшенно не вистачає його любові і підтримки. Сину, не відштовхуй мене.»

Хлопчик почав схлипувати, і жінка обійняла його. «Пробач мене за мою неуважність, – продовжила вона. Ти – найдорожче, що у мене є». Хлопчик притулився до неї, і море відчуло, що їхній смуток, злитий воєдино, вже став менш болючий для них обох. Вони об'єдналися проти своєї біди і стали сильніші. Мама та син ще довго так сиділи, обійнявшись і милуючись морем. А воно зовсім притихло, вражене глибиною їхньої єдності.

Коли вони пішли, море замислилося: «Що ж зробило їх сильнішими?». І тут його осяйнула дуже проста і чітка думка: «Вони не були самотні, бо мали одне одного, були однією сім'єю». Море відчуло заздрість, йому теж захотілося мати батьків, мати справжню сім'ю. Але воно було таке старе, що навіть не пам'ятало своїх батька та матір. Море осяйнула ще одна думка, яскравіша за попередню: «Але ж я є матір'ю для всіх морських мешканців, які живуть в мені, я дбаю про них, годую і захищаю. Я вже маю величезну сім'ю». Море по вінця наповнилось любов'ю і вдячністю до своїх «дітей». Радість та щастя грали в кожній його краплинці, відчуття самотності, яке не давало йому спокою протягом тисячоліть, нарешті відійшло.

Наталка Малина

Після завершення читання запропонуйте дітям відповіді на запитання:

- Що співпало в казці з вашими варіантами історій?
- Що виявилось зовсім неочікуваним?
- Які думки, почуття виникли у вас після прочитання цієї казки?

Вислухайте декілька відповідей дітей із кожного запитання. Потім запропонуйте їм створити малюнок (написати кілька слів) про свої думки і почуття. Після завершення цієї роботи запросіть

висловитися (прочитати записане або прокоментувати малюнок) якомога більшу кількість дітей.

Далі можна запросити дітей послухати післямову Наталки Малини, яка перегукується з їхніми думками.

Післямова казкарки

Як часто і за що ви сердитесь на своїх батьків? Що робите, коли приходить образа і щось нашіптує вам?

Чи знаєте ви, що образа – це таке капосне створіння, яке хлібом не годуй, але дай всіх пересварити. Якщо до неї прислухатися, вона починає рости і стає сильнішою, і тоді вже зовсім важко позбутися її. Що б не сталося між вами і батьками, женіть образу геть. Без неї набагато легше порозумітися. А ще в цьому вам стане у пригоді бажання пробачати. Воно живе у вашому серці. Щоб пробачити, необхідно просто відкрити своє серце, зразу ж капосна образа десь дівається, немов і не було її зовсім.

На жаль, ідеальних людей не існує. Ми всі робимо помилки. Тож будьмо готові пробачати, надто коли це стосується найрідніших людей – наших батьків. Вони дарують нам найціннішу річ на світі – свою любов.

Твоя Наталка Малина

На завершення заняття (або вдома) запросіть дітей подумати над запитаннями, які поставила казкарка:

- Як часто і за що ви сердитесь на своїх батьків?
- Що ви робите, коли приходить образа і щось нашіптує вам?
- Як часто ви пробачаєте своїх рідних? Чому важливо навчитися пробачати?
- Чи завжди ви розумієте, що ваші рідні – це найближчі для вас люди?

Запитувати слід дуже обережно – запрошуйте до слова

лише тих, хто бажає, щоб не травмувати дітей емоційно.

Можна запропонувати дітям намалювати на аркуші паперу серця і вирізати їх. Нехай вони на цих імпровізованих листівках напишуть приємні слова чи намалюють приятні малюнки та непомітно підкладуть їх своїм близьким. Це принесе їм неабияку радість. Можна зробити ще і селфі, коли таємні подаруночки знайдуть. Це допоможе закарбувати хвилинки спільної радості.

Те, що Ви зможете почути, якщо уважно слухатимете своїх учнів

Думки учнів з класу після читання казки

- Якщо ти когось любиш дуже сильно, то ти його неможеш покинути, і він тебе не покине, а допоможе.
- Коли ти образився на того, кого любиш, помирися з ним, бо буде важко не тільки тобі, а й йому. Це сім'я, краще підійти до нього й обійняти його.
- Море зрозуміло, що воно не одне, що в нього є сім'я. І мама підтримала свого сина і втішила.
- Я думаю, що ця казка дуже повчальна, і хлопчик дуже хороший – подружився з морем. І ніколи не буває, що ти один.
- ... у всіх є сім'я, і нема таких людей, квітів, дерев, тварин, у яких немає сім'ї.
- ... хлопчик любить Маму, а Мама любить сина. І море заповнилося любов'ю.
- У кожного є знайомий або друг. У всіх у житті була радість. Мені сподобалося те, що море стало радісним, коли усвідомило, що в нього є друзі.
- Хлопчик і матір не впадали в депресію, коли у них помер батько і чоловік.
- !!!Ідея цієї казки, що ніхто в нашому житті не є самотнім.
- Хоч ти і один, ти маєш вірити, що ти не один на світі, й ти повинен радіти.

- ... у тебе немає рідної людини, то не здавайся й іди далі.
- Висновок: треба пам'ятати своїх друзів через 100 років.
- Мені дуже сподобалося. Ця казка як моє життя. В мене теж було таке, як в казці! Тож вона мені сподобалася!
- Сподобалось море, мати, хлопчик, поєднання.
- Мені ця казка напонила, як ми з Татом гралися.
- Поєднання: ми не самі! Ми - одна сім'я Україна!
- Мені сподобалося Море і ці відчуття Матері і сина сумні, загадкові, а море, воно як мати, у нього дуже багато дітей. Це любов і щастя, і хочеться від цієї історії плакати.

8. ЧИТАЄМО КАЗКУ «СІРОЛАПКА»

На початку заняття зазначте, що жива природа, яка нас оточує, складається з дивовижного та багатогранного світу, в якому особливе місце посідають тварини.

Запитайте дітей:

- Як різняться тварини за місцем проживання?
- Чим відрізняються дикі тварини від свійських?
- Які тварини є у вас? Які живуть з вами поруч вдома?
- Чого потребують від людей свійські тварини?
- Як ви піклуєтеся про своїх улюбленців?

Коротко обговоривши ці запитання у загальному колі, зауважте, що сьогодні ми читатимемо казку про тварину, яка мала б бути свійською, але такою не була.

Запитайте дітей:

- Чи доводилось вам зустрічати на вулицях нашого міста/селища тварин-безхатченків? Яких саме?
- Чи знаєте ви, як такі тварини з'являються на вулиці? Чому вони не мають господарів?
- Яке зазвичай життя цих тварин?
- Хто і як може допомогти таким тваринам?

Скажіть дітям, що казка Наталки Малини, яку ми читатимемо, пропонує нам один із варіантів такої допомоги. Слухаючи її уважно, зрозуміємо, який саме.

Прочитайте казку до фінального абзацу.

СІРОЛАПКА

Сіролапка нишпорила в пошуках їжі по дачних ділянках. Вона була дуже голодною, аж живіт прилип до спини. З тугою вона згадувала літо, коли на кожній дачі мешкали люди, і вона не мала нестачі в їжі. Майже в кожному дворі їй готові були дати щось смачненьке, на вулиці було тепло, і

Сіролапка не переймалася тим, що була нічийною.

Непомітно прийшла осінь. Вона ще пестила кішку своїм останнім прощальним теплом, але люди дивним чином десь поділися. Були – і знесли. Йшла перша осінь в житті Сіролапки, і вона була спантеличена. Оббігавши всю територію, кішка все-таки знайшла з десяток будинків, де ще мешкали люди. Значить, ще не все так й погано. Перехопивши щось то тут, то там, вона ніжилась під теплими променями осіннього сонечка.

Ночі ставали все холоднішими, і довге скуйовджене хутро Сіролапки вже не рятувало її від холоду. Перший заморозок неабияк налякав кішку. Мороз легко пробирався через хутро, стискаючи її своїми кістлявими пальцями. Кішка сиділа, зіщулившись у своїй схованці, і тремтіла всім тілом. Але до цього лиха – та ще лихо. З настанням морозів залишилося всього три будинки, де жили люди.

Біля одного з них увагу Сіролапки привернув вгодований молодий чорний кіт. Він гордо, з виглядом господаря, походжав по подвір'ю. Кішка вилізла на паркан і звідти спостерігала за ним. Обійшовши свої володіння, кіт підійшов до скляних дверей на терасі, нявкнув і, о диво, двері зразу ж відкрилися, і він неквапом зайшов у дім. Сіролапка обережно підійшла до дверей, щоб заглянути усередину. Її погляд натрапив на котячу миску, повну їжі. Кішка стояла, немов зачарована, не в змозі зрушити з місця. Вона була такою голодною, а їжа – ось вона, так близько від неї. Сіролапка вирішила, що нізащо не піде звідси. Кішка улаштувалася на терасі, обравши собі дерев'яну скриню, яка стояла зліва від скляних дверей. Так вона могла бачити все, що відбувалося на кухні.

Сіролапку не проганяли і навіть інколи давали їсти. Вона продовжувала спостерігати за котом, який безперешкодно заходив і виходив з будинку. Бувало, коли за котом вчасно не прикривали двері, вона вмить заскакувала усередину і кидалася до котячої миски, жадібно хапаючи їжу. Як тільки кішку помічали, її зразу ж з криками виганяли на вулицю.

Сіролапка не могла зрозуміти, чим же вона так відрізняється від чорного kota – цього щасливчика і улюбленця долі. Із заздністю спостерігала, коли хтось із дітей брав його на руки і гладив. Дивлячись на своє відображення у склі, вона бачила милий писочок, такі ж два вушка, довгий хвостик і чотири лапки, як і в домашнього kota. Вона так само, як і він, лащилась до господарів будинку, коли ті виходили на подвір'я, так само муркотіла.

Прийшла зима зі снігом і своїми дошкульними морозами. Вранці Сіролапка, як і раніше, займала свій пост на дерев'яній скрині, а вночі перебиралася в картонну коробку з якимись лахами, які хоч трохи захищали її від холоду. Часто вночі їй снівся один і той же сон: вона сидить на руках у господаря будинку, і він чеше її за вушком. Сіролапка прокидалась, розуміла, що то знову був тільки сон, і гірко зітхала.

Зупиніться і запитайте дітей:

– Що, на вашу думку, буде далі?

– Чому ви так думаєте?

– Вислухавши відповіді дітей, прочитайте закінчення казки:

Врешті-решт, вони дійшли до спільної згоди - і перед нею відкрилися двері. Сіролапка застигла на місці, не знаючи що їй робити. Це запрошення зайти, чи якась каверза або підступ? Примруживши очі, не знаючи, чого очікувати, вона зробила неспівний крок на зустріч невідомому.

Наталка Малина

Завершивши читання, запитайте дітей:

– Чи справдилися ваші передбачення щодо закінчення казки?

– Які почуття викликала у вас казка та її закінчення?

Чому?

– Який варіант допомоги таким тваринам як Сіролапка запропонувала казка?

– Чи завжди можна взяти нічийну тварину додому?

Чому?

– Як ще можна допомогти такій тварині?

– Чого, на вашу думку, навчає ця казка?

Попросіть дітей назвати головний урок цієї казки для себе одним словом і пояснити це слово.

Те, що Ви зможете почути, якщо уважно слухатимете своїх учнів

Думки учнів 2 класу після читання казки

– Поки вони сперечались, Сіролапка зайшла у дім. Її мрія збулася – її хазяїн чухав за вухом. І вона жила у домі. І вона могла багато наїстися.

– І її мрія збулася - наступного дня взяли на руки, хазяїн взяв додому кішку.

– Хазяїн взяв кішку в дім, і вона жила довго і щасливо. Кінець.

– І вони взяли її до себе, і кіт їй сподобався. (намальовано серце, в середині мордочки двох котів).

– І господарі взяли її і вони її чухали.

– Коли вони сперечалися, чорний кіт вигнав Сіролапку і він пішов шукати їжу.

– Вигнали чорного kota і впустили Сіролапку.

– І наступив день. Сусід тихесенько підкрався і украв собі kota.

– Поки сперечалися, кіт відкрив холодильник і з'їв всю їжу.

– Господарі взяли Сіролапку, нагодували її, сіли на диван, а тут же Сіролапка заснула.

– І думали залишити цю кицю чи ні. Один казав, що і од-

ного кота достатньо. Другий казав, що буде подруга котику. Думали-гадали і вирішили, що кицю залишити. І всі жили довго і щасливо.

- І вони так довго сперечалися, так довго, що й кіт втік. Потім на наступний день кіт прийшов, аж бачить, що й господарі ще й досі сперечаються. І кіт вже не витримав, він підійшов до господарів і сказав тихо: “Та ну, не сваріться ж ви! Досить вже”. І хазяїни взяли кішку до себе.
- І господарі дійшли згоди. Вони вийшли на двір і забрали Сіролапку до себе додому.
- Жінка – Кота не трогать. Чоловік – Я не хочу кота.
- Один господар сказав – вона буде моя, а один господар був спокійний.
- Запросили, нагодували і залишили жити в коробці.

і НА НАСТУПНИЙ день сосід так само підтримав і отримав собі кота

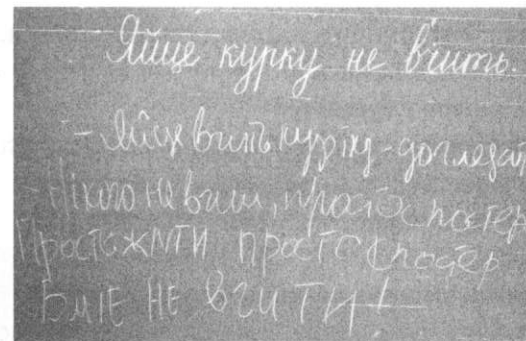

9. ЧИТАЄМО КАЗКУ «ЯЙЦЕ КУРКУ НЕ ВЧИТЬ»

На початку заняття запитайте дітей:

- Чи чули ви приказку «яйце курку невчить»?
- Як ви розумієте цю приказку (що вона для вас означає)?

Повідомте дітям, що сьогодні ми читатимемо казку іншої казкарки – Олени Петрушкевич. Зміст цієї казки пов'язаний із цим прислів'ям. Вона так і називається – «Яйце курку не вчить».

Почніть читати першу частину казки.

ЯЙЦЕ КУРКУ НЕ ВЧИТЬ

Ця приказка висіла над входом у курник. Невідомо, з якою метою. Адже яйця ще точно не вміли читати...

У курнику було гамірно. І це не дивно. Насправді достатньо трьох курок одночасно, щоб тиша перетворилася на щось фантастичне. А тут перебували і курки різного віку, і кілька

півнів, і курчата, і яйця. Останні, звісно, мовчали.

Курчатка зараз зовсім не такі, якими ми були, – кудяхкали Курки.

- *Зараз модно висмикувати пір'ячко над дзьобиком, чули?*
- *Нумо завтра прогуляємося тією частиною двору, де пес сидить. Все ж нас багато! Може, злякається.*
- *Пішли водичку пити!*
- *А чим сьогодні годують? Хтось знає?*

Зупиніться й обговоріть з дітьми такі запитання:

- *Де відбуваються події?*
- *Хто мешкав у курнику?*
- *Чи обговорювали курки важливі речі (справи)? Чому ви так думаєте?*
- *Що робили яйця?*

Продовжить читання казки до другої зупинки.

Півників було чути рідше. Більшість із них спостерігала за життям курника, давала поради курчатам, деяких кликали щось відремонтувати.

Високі ноти у загальному галасі додавали курчатка. Хтось співав, хтось сварився, хтось балакав. Яйця, звісно, мовчали.

Зупиніться та обговоріть з учнями такі питання:

- *Чим були зайняті інші мешканці курнику?*
- *Що робили яйця?*

Продовжить читання казки до третьої зупинки.

Курча уважно дивилося на напис над входом. Воно читало його вже втретє. І щоразу розуміло інакше. «ЯЙЦЕ курку не вчить. Гм... Виходить, усі решта вчать?». Це були думки після першого прочитання. «Яйце КУРКУ не вчить. Отже, може вчити всіх, окрім курки? – спало на думку після другого прочитання. «Яйце курку НЕ ВЧИТЬ. А чому?».

Ці складні думки змусили курча сісти біля яйця. Воно уважно роздивилося його, прислухалося, чи не видає яйце звуків. Потім курча уявило, що воно й саме – яйце. Курча завмерло і намагалося не думати. Просто дивитись. І просто слухати. Це виявилось настільки складним завданням, що курча, здається, навіть упріло. У голову постійно лізли думки – то воно порівнювало курок, то оцінювало курчат, то згадувало, що хто йому говорив.

Хочу звернути вашу увагу не на просто читання, а на осмислене читання.

Використовуючи метод осмисленого читання, батьки починають по-справжньому займатися духовним розвитком своєї дитини, формуванням її особистості.

Залучаючи дітей до читання, ми допомагаємо їм бути успішними в житті.

Не забувайте, про таке коротке, але важливе запитання чому, яке дозволить дитині послуговатися власним розумом,

висловлювати свої міркування, робити самостійні висновки, аналізувати ситуацію, бачити альтернативи, не залишатися осторонь важливих подій.

«Виховуючи учнів початкової школи, я вчив їх бачити в звичайному незвичайне, шукати й відкривати причинно-наслідкові зв'язки, відповідаючи на запитання чому?» (Василь Сухомлинський).

Відповіді можуть здивувати, засмутити, але не треба поспішати з висновками. Відповіді стимулюють до подальших запитань, а запитання дозволяють відстежувати хід думок, тримати увагу на тій чи іншій темі. Запитання – рушійна сила мислення. Висловлюючи різні здогадки, тим самим ми тренуємо мислення.

Не бійтеся помилкових відповідей. Дитині складно проявити себе, висловлювати свої міркування, якщо вона боїться помилитися, ніколи не показуйте свого розчарування.

Помилитися не соромно, важливо, щоб дитина не переказувала зміст казки, а висловлювала свої припущення.

Ми краще вчимося один в одного, ставлячи запитання. Тому

попросіть дитину поставити вам запитання. Привчайте дитину ставити багато запитань не тільки вам, а і собі та самостійно шукати на них відповіді.

Вміння сприймати текст й усвідомлювати прочитане формується поступово. Не можна виділити чіткий алгоритм дій з формування читацьких умінь. Але можна виділити певні умови, створення яких навчить дитину «думати читаючи і читати думаючи» (Василь Сухомлинський).

Щоб діти долучилися до процесу мислення необхідно створити творчу атмосферу, дозволити дітям вільно розмірковувати, робити припущення. Діти повинні відчувати, що їхні думки важливі. Письмо та малювання – найефективніші засоби навчання мисленню. На письмі та в малюванні процес мислення стає видимим і, отже, доступним. Читаючи казки в сімейному колі, варто знати і про те, що письменницька творчість – це не шкільні твори, це спосіб спілкування зі світом.

Вимога сьогодення – *перебудувати взаємини людини з природою. Для цього потрібна нова філософія життя, висока екологічна культура й свідомість, і діти не можуть стояти осторонь цього важливого виклику.*

Необхідно дати зрозуміти кожній дитині, що людина – частина природи, тому від стану природи залежить життя людства.

Видатний український педагог В.Сухомлинський писав: *«Перед людиною відкрилася радість життя тому, що вона почула шепіт листя і сюрчання коника, дзюрчання весняного струмка і перелив срібних дзвіночків жайворонка в гарячому літньому небі, шерхит сніжинок і стогін завірюхи, лагідне хлюпотіння хвилі і урочисту тишуну ночі – почула і, затамувавши подих, слухає сотні й тисячі років музику життя. Умій і ти слухати цю музику. Дорожи красою, бережи її».*

Шановні батьки, скористайтесь своєю увагою та надайте дитині можливість висловити свою думку, свої почуття, навчіть її ділитися найпотаємнішим з вами.

«Неправильних відповідей не існує, є лише нещирі», – вважає Олена Пометун, авторка посібників з критичного мислення, співзасновниця Освітньої платформи «Критичне мислення».

З повагою до дітей, вчителів та батьків, Тетяна Завойська.

11. ЧИТАЄМО КАЗКУ «НЕ БІЙСЯ, ПРОТЕ СТЕРЕЖИСЯ»

Ліс – чудове місце для відпочинку на природі в різні пори року. Ліс – це свіже повітря, загадкова тиша, неочікувані зустрічі з лісовими мешканцями, мовчазні вікові сосни та дуби, які приховують від людей свої історії. А ось, що про ліс написала казкарка Тамара Довгоборець в своїй передмові до казки. Саме її казку, «Не бійся, проте стережися», ми з тобою будемо читати:

Передмова казкарки

Ліс – це не просто дерева, кущі, це велике місто із тисячами жителів. У ньому живуть рослини, гриби, тварини, птахи, комахи, мікроорганізми. Живуть вони разом в одних і тих же природних умовах. Всі мешканці лісу не можуть існувати незалежно один

від одного, вони живуть у спільнотах і допомагають один одному, тому ліс називають природним співтовариством.

Тамара Довгоборець

Щоб подорож до лісу була приємною, необхідно подбати про відповідний одяг і взуття та дотримуватися певних правил безпеки.

Запитайте дитину:

- Які правила поведінки в лісі ти знаєш?
- Яка невидима небезпека підстерігає тебе в лісі?
- Як ти думаєш, що може відбутися у казці з назвою: «Не бійся, проте стережися»? Чому?

Подякуйте дитині за відповідь, прочитайте текст казки до першої зупинки.

НЕ БІЙСЯ, ПРОТЕ СТЕРЕЖИСЯ

Дмитрик та Іванка приїхали на літні канікули до бабусі. Бабуся жила біля лісу і багато цікавого їм про нього розповідала.

Одного ранку бабуся пішла у своїх справах, а Дмитрик та Іванка відправилися у ліс для пізнання таємниць лісового життя.

Діти швидко дійшли до лісу. Легенький вітерець доторкнувся до їх облич, зашелестів у кронах дерев. Дмитрик та Іванка прислухались до шелесту дерев, і до них долинув їх лагідний шепіт:

«Ліс запрошує вас у гості, любі друзі, і дарує свіже повітря,

ягоди, гриби і лікарські рослини. Усі мої мешканці шлють вам привіт через спів птахів!».

Зупиніться і попросіть дитину пригадати її припущення й визначити, чи справдилися вони.

Запитайте її:

- Чи справдилися твої передбачення? Що саме справдилось?
- Хто дійсно є героями казки?
- Що буде далі?

Тепер прочитайте дитині наступну частину тексту:

Дмитрик та Іванка подякували лісу за запрошення та весело попрямували до галявини з чорницями і швидко наповнили ягідками свої кошики. Потім, щоб відпочити, сіли на траві. На старому дубі, що ріс на краю галявини, закувала зозуля.

«Кує зозуля, значить ще стоятимуть теплі, ясні дні», – згадав Дмитрик із нещодавно прочитаного оповідання.

Іванка замріяно глянула на квітучу поряд з ними звіробій-траву.

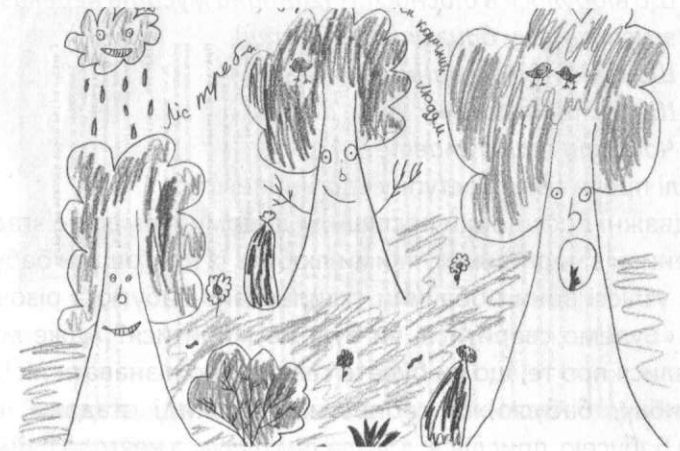
Потім перевела свої оченята на Дмитрика і занепокоєно зойкнула, побачивши на його штанцях непроханого гостя – кліща.

Дмитрик все зрозумів і швидко піднявся. Іванка зірвала гілочку звіробій-трави і обережно зняла нею кліща зі штанців братика. Хвилювання дітей від такої події швидко минуло. Але Дмитрик згадав розмову з лісом про його користь і щедрі подарунки і поділився з Іванкою своїми сумнівами:

«Я розумію, що ліс – це легені планети, що його слід берегти за щедрі подарунки. Я шаную за це ліс! Але я не розумію, чому у ньому живуть такі небезпечні істоти, як кліщі, які можуть

шкодити нашому здоров'ю? Можливо, лісу потрібна допомога, щоб знищити таких ворогів?».

Зозуля перестала кувати. Дуб схвильовано зашелестів, і діти почули від нього:

«Мешканці лісу – рослини, гриби, тварини, мікроорганізми – не можуть існувати незалежно один від одного. Вони живуть в спільнотах і допомагають один одному, тому ліс називають природним співтовариством.

Кліщі є важливою ланкою в екологічній системі, допомагаючи зберігати баланс. А ще вони є частиною лісового харчового ланцюга. Із задоволенням їх поїдають жаби, оси, павуки, мурахи та деякі шішки птахи.

Але слід знати, що кожна із істот по-своєму може бути небезпечною для людини. Прикладом можуть бути цікаві історії з ведмедем, гадюкою чи кліщем. Та при цьому варто пам'ятати, що ці тварини не є вашими ворогами, як і друзями. Вони є представниками лісового співтовариства. Варто виключити одне з його ланок, і постраждають усі наступні, порушиться наша лісова рівновага.

А вам, щоб бути у лісі безпечним, варто вивчати наш лісовий світ. Як кажуть, обізнаний – значить захищений. Дотримання

нескладних, але важливих правил дозволить вам завжди бути в гармонії з лісом під час його відвідання».

Знову зупиніться і запитайте дитину:

- Чи справдилися твої передбачення?
- Що відбулося в дійсності? (Дитина мусить переказати зміст уривку близько до тексту)
- Що було неочікуваним, цікавим?
- Що, на твою думку, буде далі?
- Чому ти так думаєш?

Далі прочитайте наступну частину тексту:

Відважні дослідники поспішили додому і замріяно згадали про вареники з чорницями, якими любить їх пригощати бабуся.

На узліссі вони побачили схвильовану бабуся з різочкою у руках: «Будемо сваритися, чи будемо миритися? Адже ми не домовлялися про те, що ви будете самостійно пізнавати ліс!».

«Вибач, бабуся!» – попросили онуки і згадали часто вживане бабусяю прислів'я: «Згода дім будує, а незгода руйнує».

Зупиніться і запитайте дитину:

- Чи справдились твої передбачення?
- Чим закінчиться казка?

Вислухавши відповіді дитини, прочитайте закінчення казки:

Порадившись, вони вирішили встановити на узліссі біля стежини знак: «**Обережно! В лісі небезпечні кліщі!**».

Дмитрика, Іванку та бабуся об'єднала згода.

Завершивши читання, запитайте дитину:

- Чи співпало твоє закінчення казки з тим, як її завершила казка?
- Чому дітлахи з бабусяю вирішили зробити саме так?
- Кліщ – невидимий ворог, чи невидима небезпека, яка очікує на нас у лісі?

Запросіть дитину записати (намалювати) те, як би вона особисто вчинила на місці дітлахів.

Далі запросіть дитину послухати післямову казки, яка поділиться своєю думкою про безпечне перебування у лісі.

Післямова казки

Ліс треба берегти і шанувати за щедрі дари. Але під час походу по лісових стежках слід пам'ятати, що у лісі ми гості і нам потрібно бути чемними та уміти дотримуватись правил безпеки. Адже ліс - це не тільки свіже повітря, спів птахів, ягідки і відпочинок, а також місце, де на тебе може чатувати небезпека.

Тамара Довгоборець

Запропонуйте дитині разом з вами написати/намалювати свою пам'ятку безпечного перебування в лісі. Спільні дії об'єднують.

ІРИНА ГАМЗОВА

вчителька початкових класів та керівник гуртка «101 крок до школи» дитячого центру раннього розвитку «Рум'яні щічки» місто Павлоград Дніпропетровської області

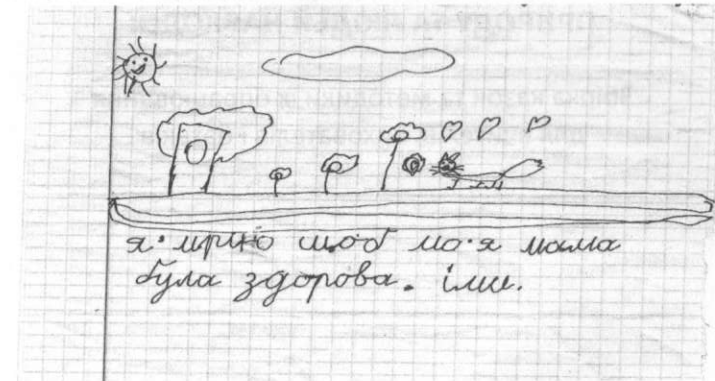

Своїми думками про сімейні читання поділилася пані Ірина: «Сучасні батьки дуже мало, не достатньо спілкуються з дітьми. Не тому, що вони їх не люблять. Просто їм не вистачає часу та досвід, досвіду живого спілкування. Кожна мати або бабуся пестить дитину, хвилюється за здоров'я, навчання у школі. Але виявляється, що спілкуватися, тобто навчаючи та виховуючи, без нарікань та обмежень, за допомогою читання, це вдається рідко. А спілкуватися з казковими героями, зробити так, щоб книга стала другом, майже нікому не вдається. Бо наші діти мають «скрайбінгове» мислення та читають лише короткі повідомлення та слова в гаджетах.

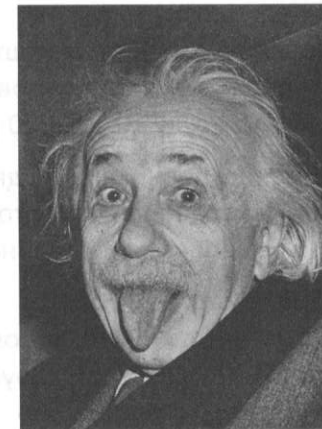
Збірка казок приверне увагу батьків до методів вдумливого читання, живого спілкування. І головне – навчить, як це робити? Як мотивувати дитину до читання і розуміння? Як не боятися висловлювати власні думки? Як навчитися самій і навчити свою дитину поважати думку іншого? Якщо у школі дитина не смілива, боїться, що хтось не зрозуміє або посміється з її слів, образить, то кому ж, як не рідненькій матері, або бабусі, вона може довіряти?

Читаючи Ваші казки і обговорюючи її з дитиною, дорослі будуть розвивати у неї критичне мислення, творчу уяву, зв'язне мовлення та формувати моральні цінності. А яка б мама цього не хотіла? Такої не існує.

Ви не тільки навчаєте нас, мотивуєте до гарних проектів, занять, уроків та виховуєте любов до книги! Щиро вдячна Вам за це!! Бажаю Вам здоров'я, творчості, натхнення, гарних ідей в написанні цікавих казок!!!!!!!».

Мрійники ПЕРШОГО класу
З повагою до дітей і батьків, Ірина Гамзова.

«Якщо ви хочете, щоб ваші діти були розумними, читайте їм казки. Якщо ви хочете, щоб вони були ще розумніше, читайте їм більше казок» (Альберт Ейнштейн)

**ЧИТАЄМО КАЗКИ РАЗОМ, ЩОБ КРАЩЕ РОЗУМІТИ
ПРИРОДУ ТА ЛЮДЕЙ НАВКОЛО:**

Збірка казок та методики їх опрацювання
для вчителів, вихователів і батьків

Надруковано державними коштами
Розповсюджується безкоштовно
Підписано до друку 10.12.2020 року

Надруковано у повній відповідності
оригінал-макету, наданого автором
Замовник КП «Київський міський Будинок природи»

Формат А5, 80 стр.

Обкладинка: папір 250 г/м², друк-4+0, матова ламінація 1+0;
Внутрішній блок: папір офсетний 70 г/м², друк 1+1 чорно-білий,
кріплення - термобіндер

Виконавець: ТОВ «Мішутка Арт». Тираж: 3000 прим.
Особа відповідальна за випуск: Марценюк Дана
Згідно договору № ВБ-2020-4, від 4 грудня 2020 року